

ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΘΑΣΟΥ

Χ. Κουκούλη-Χρυσανθάκη

Στις 18 Οκτωβρίου 1912 η Θάσος απελευθερώθηκε από τον ελληνικό στόλο. Μετά την κατάληψη της Λήμνου στις 8 Οκτωβρίου 1912, στις 17 Οκτωβρίου είχε ήδη υπογραφεί από τον αρχηγό του στόλου Παύλο Κουντουριώτη το διάγγελμα προς του κατοίκους της Θάσου¹.

Ο Γ. Παπαευστρατίου στην Ιστορία της νήσου Θάσου, που εκδόθηκε στην Αλεξάνδρεια στα 1922, μεταφέρει ζωντανές ακόμα μνήμες από το γεγονός², την εικόνα του οποίου αποτύπωσαν φωτογραφίες της ιστορικής μέρας³ (εικ.1).

Πρώτος διοικητής του νησιού διορίζεται ο Κ. Μελάς, αδελφός του γνωστού μακεδονομάχου Παύλου Μελά, ο οποίος παραμένει στρατιωτικός διοικητής της Θάσου τουλάχιστον ως τις 8 Νοεμβρίου 1912, ως την ανάληψη της διοίκησης του νησιού από τον Βασίλειο Σκουρλέτη⁴.

Ο Β. Σκουρλέτης απευθύνει στις 22 Νοεμβρίου 1912 και το πρώτο έγγραφο της Ελληνικής Πολιτείας στους κατοίκους του νησιού, το οποίο αναφέρεται στην προστασία των αρχαιοτήτων⁵.

«Απαγορεύομεν απολύτως την ενέργειαν αρχαιολογικών ανασκαφών και την εξαγωγήν αρχαιοτήτων, προσκαλούμε δε άπαντας τους κατέχοντας οιασδήποτε αρχαιότητας να προσαγάγωσι ταύτας ημίν, τους δε γνωρίζοντας πού υπάρχουναι ταίτα, όπως γνωρίσωσιν ημίν τούτο, ίνα περισυλλεγώσι και τεθώσι προς φύλαξιν εις το προς τούτο συσταθέν Μουσείον των Αρχαιοτήτων».

Οι αρχαιότητες στο νησί της Θάσου και ιδιαίτερα στο Λιμένα, που είχαν κινηθεί το ιδιαίτερο ενδιαφέρον των περιηγητών από τον 15ο ως τα τέλη του 19ου αιώ-

1. Κ. Χιόνη, Η απελευθέρωση της Θάσου και η εγκατάσταση των πρώτων Αρχών, *Θασιακά*, 2 (1985), 17-37.

2. Γ. Παπαευστρατίου, Ιστορία της νήσου Θάσου από των αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι των καθ' ημάς, (1922), 156.

3. Φωτογραφικό αρχείο Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής (ΕΦΑ).

4. Κ. Χιόνη, ό.π., 21-22.

5. Το έγγραφο το δημοσίευσε ο Κ. Χιόνης, Η απελευθέρωση της Θάσου, *Θασιακά*, 2 (1985), 33-34, αριθ. 5.

Εικ.1. Θάσος 1912. Φωτογραφικό Αρχείο Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής (EFA).

να⁶, είχαν δεχθεί τις πρώτες ανασκαφές, αρχικά με στόχο τη φυγάδευση έργων αρχαίας ελληνικής τέχνης και εν συνεχεία τη συστηματική αρχαιολογική έρευνα. Μετά τις ανασκαφές του E. Miller στο Λιμένα και στην Αλυκή στα 1863-1864⁷, που είχαν στείλει σημαντικά γλυπτά στο Μουσείο του Λούβρου, ακολούθησαν οι ανασκαφές των Th. Bent στο Λιμένα και στην Αλυκή (1886)⁸ και του Th. Makridy-Bey στο Λιμένα (1910), οι οποίες έστειλαν σημαντικά γλυπτά στο Μουσείο της Κων/πολης⁹.

Στα τέλη του 19ου αιώνα μια ενδιαφέρουσα φυσιογνωμία Έλληνα συλλέκτη εμφανίζεται στη Θάσο. Είναι ο Έλληνας γιατρός Γ. Χρησιτίδης. Ο L. de Launay τον περιγράφει ως τύπο αυθεντικού αλχημιστή περσιγυρισμένου από σωρούς βιβλία, αρχαία γλυπτά και νομίσματα¹⁰.

6 Guide de Thasos (2000), 38-39.

7. E. Miller, *Le mont Athos, Vatopedi, l' île de Thasos* (1889), 189-190, 241, 319, 328-336.

8. Th. Bent, *The temple of Apollo at Alikí, The Athenaeum* 23(1887), 123 και Th. Bent, *AJA* 3(1887), 450-452.

9. Th. Makridy-Bey, *Jdl* 25(1910), AA col.144 nr.3, Th. Makridy-Bey, *Un hieron d' Artemis Πωλώ à Thasos, Jdl* 27(1912), 1-19.

10. L. De Launey, *Chez les Grecs de Turquie* (1897), 138. Για τον εγκατεστημένο στη Θάσο Ηπειρώτη γιατρό Γ. Χρησιτίδη, πρβλ. Α. Γεωργαντζή, Σελίδες της πρόσφατης ιστορίας της Θάσου από τα έγγραφα των αρχείων του Υπουργείου Εξωτερικών της Ελλάδος 1900-1907, *Θασιακά*, 10(1996-1997), σ. 160, 170-173, έγγραφα αριθ. 2, 4, 5.

Εικ.2. Ακρόπολη αρχαίας Θάσου-Πρώτες ανασκαφές της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής. Φωτογραφικό Αρχείο Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής (EFA).

Πριν από την απελευθέρωση είχαν αρχίσει ήδη οι συστηματικές αρχαιολογικές ανασκαφές στο νησί. Στα 1911 η Γαλλική Αρχαιολογική Σχολή των Αθηνών με επίσημη άδεια –φιρμάνι από τις Οθωμανικές Αρχές τον Απρίλιο του 1911–, είχε αρχίσει στις 4 Μαΐου 1911 τη συστηματική ανασκαφική έρευνα στην αρχαία πόλη της Θάσου, την οποία συνεχίζει ως σήμερα. Ο Charles Picard, επικεφαλής της γαλλικής αρχαιολογικής αποστολής στη Θάσο, στην πρώτη ανασκαφική του έκθεση ευχαριστεί ιδιαίτερα τον S. E. Halli-Bey, διευθυντή του Μουσείου της Κωνσταντινούπολης, και τον M. Mendel, επιμελητή του Μουσείου, για τη βοήθειά τους στην έκδοση του φιρμανιού¹¹. Ο Ch. Picard¹² αναφέρεται επίσης στις ιδιαίτερες δυσκολίες των πρώτων εκείνων ανασκαφών λόγω των θεμάτων ιδιοκτησίας που προέκυπταν από την ύπαρξη στο Λιμένα αιγυπτιακών Βακούφικων κτημάτων¹³ και ιδιοκτησιών των μονών του Αγίου Όρους [Βατοπεδίου κυρίως και Παντοκράτορος]¹⁴.

Οι Ch. Picard και Ch. Avezou άρχισαν την ανασκαφή στην ακρόπολη (εικ. 2), στον

11. Ch. Picard, *Fuilles de Thasos*, CRAI 1912, 193 note 1.

12. Ch. Picard, *ό.π.*, 194 σημ.1.

13. Μ. Τσεγγελίδου, Το ζήτημα των Βακούφικων ιδιοκτησιών της Καβάλας και της νήσου Θάσου, *Θασιακά*, 5(1988), 134-151.

14. Γ. Κουκλιάτη, Τα μετόχια του Αγίου Όρους στην Καβάλα και στη Θάσο, *Θασιακά*, 6(1989), 93-103. Β. Νεράντζη-Βαργιάζη, Αγιοφείτικες ιδιοκτησίες στη Θάσο κατά τον 14ο αιώνα, *Θασιακά*, 10(1996-1997) (2001), 523-530.

περίβολο των τειχών στα δυτικά και στα νότια της πόλης και στην αψίδα του Καρκαλάλα, ενώ ο M. Ad. J. Reinach συνέχισε τις ανασκαφές στο Αρτεμίσιο που είχαν εντοπίσει οι ανασκαφές του Makridy Bey.

Ο Ελληνοβουλγαρικός πόλεμος (1912-1913) που ακολούθησε δεν διέκοψε τα ανασκαφικά προγράμματα της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής. Ο υπεύθυνος της γαλλικής αρχαιολογικής αποστολής Ch. Picard στην έκθεση των ανασκαφών του 1913 μαζί με τις ευχαριστίες της Σχολής στην Ελληνική Διοίκηση διατυπώνει τα αισθήματα χαράς για την αποκατάσταση της ιστορικής ενότητας της Θάσου με τις απέναντι ακτές, η οποία είχε διακυβευτεί. Σημειώνει:

*L' île est devenue grecque à la suite d' une occupation par la flotte le succès de la seconde campagne et la prise de Cavalla ont réglé définitivement la situation de la façon la plus conforme aux droits historiques. Nous remercions le gouvernement hellénique pour les facilités qu'en pleine période de crise, il a bien voulu accorder à nos travaux*¹⁵.

Με την ένταξη της Θάσου στο Ελληνικό κράτος τον Οκτώβριο του 1912, καθώς είχαν ήδη προηγηθεί δύο ανασκαφικές περιόδοι της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής, είχαν αρχίσει ήδη να διαμορφώνονται οι πρώτοι αρχαιολογικοί χώροι στο Λιμένα, τους οποίους επισκέφθηκε ο βασιλιάς Κωνσταντίνος στην αιφνίδια επίσκεψή του στη Θάσο στις 31 Ιουλίου 1913¹⁶. Στις 9.1.1913 ο διοικητής Β. Σκουρλέτης εγκαθιστά στο Θεολόγο αστυνομική αρχή, υπεύθυνη για τη δημόσια ασφάλεια, την προστασία των δασών και τη διαφύλαξη των αρχαιοτήτων¹⁷.

Η μέριμνα της Ελληνικής Πολιτείας για τα αρχαία των Νέων Χωρών, στις οποίες περιλαμβάνεται και η Θάσος, είχε αρχίσει την επομένη της απελευθέρωσης της Θεσσαλονίκης με την ίδρυση του Τμήματος Αρχαιοτήτων στη Γενική Διοίκηση Μακεδονίας και Θράκης. Πρώτος τμηματάρχης αρχαιοτήτων της Μακεδονίας με έδρα τη Θεσσαλονίκη διορίζεται ο αρχαιολόγος Γεώργιος Οικονόμου, μετέπειτα έφορος αρχαιοτήτων και καθηγητής της Αρχαιολογίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Στις 23 Οκτωβρίου του 1913, μετά τη λήξη του Β' Ελληνοβουλγαρικού πολέμου, διορίζεται από τη Γενική Διοίκηση Μακεδονίας –προφανώς με εισήγηση του Γ. Οικονόμου– ο πρώτος επιμελητής αρχαιοτήτων Θάσου¹⁸. Είναι ο δημοδιδάσκαλος Νικόλαος Μερτζιανίδης, διευθυντής του Δημοτικού Σχολείου Λιμένος.

Η Αρχαιολογική Υπηρεσία χρωστά πολλά σ' αυτούς τους εν πολλοίς άγνωστους εκπαιδευτικούς δασκάλους και καθηγητές, οι οποίοι παράλληλα με τα καθή-

15. Ch. Picard, Les Fouilles de Thasos CRAI (1913), 1 note 1.

16. Κ. Χιόνης, ό.π., 25. Στη φωτογραφία εικονίζεται μια πρώτη άποψη του τείχους της Θάσου πιθανόν στην Πύλη του Σειληνού ή του Ηρακλή.

17. Κ. Χιόνης, ό.π., 23 [πρβλ. πρωτόκολλο εισαγομένων εγγράφων της Κοινότητας του Άνω Θεολόγου των ετών 1912-1915, σελ.26-27].

18. Γενική Διοίκησης Μακεδονίας, αριθ. πρωτ.1830/23 Οκτωβρίου 1913.

κοντά τους ως δημόσιοι εκπαιδευτικοί λειτουργοί με προσωπικό ζήλο στρατεύθηκαν στην προσπάθεια της διάσωσης της πολιτιστικής κληρονομιάς προσφέροντας στην περιφέρεια του Ελληνικού κράτους τις ανεκτίμητες υπηρεσίες τους.

Στο Μουσείο της Θάσου διασώθηκε ένα πολυτελές για την εποχή του πανόδετο τετράδιο αγγλικής εισαγωγής, στο οποίο καταγράφεται η δραστηριότητα των πρώτων επιμελητών αρχαιοτήτων στη Θάσο.

Ο Ν. Μερτζιανίδης άρχισε αμέσως μετά την ανάληψη των καθηκόντων του (6 Νοεμβρίου 1913) να καταγράφει τις αναφερόμενες στην προστασία των αρχαίων εκθέσεις του ως επιμελητού αρχαιοτήτων Θάσου. Το βιβλίο, το οποίο ο Ν. Μερτζιανίδης ονόμασε «*Βιβλίο απογραφής των Εκθέσεων των αποστελλομένων εις την Γενική Διοίκησιν Μακεδονίας επί ζητημάτων αφορώντων το Μουσείον της Θάσου*», συνέχισαν οι διάδοχοί του ως το 1930. Πρόκειται για ένα πολύ ενδιαφέρον αρχείο, που αποτελεί και το πρώτο πρωτόκολλο της τοπικής διοικητικής μέριμνας για την προστασία των αρχαιοτήτων του νησιού. Το αρχικό, αγγλικής εισαγωγής¹⁹ τετράδιο, από το οποίο σώζονται με αρχική εκτύπωση 78 αριθμημένες ανά δύο σελίδες, είναι χωρισμένο σε δύο μέρη: Στο πρώτο μέρος (σελίδες 1-40) καταγράφονται τα αντίγραφα των εγγράφων, τα οποία συντάσσει και αποστέλλει ο εκάστοτε έκτακτος επιμελητής αρχαιοτήτων Θάσου. Το β' μέρος του τετραδίου, σελίδες (41-78), είχε εξ αρχής κρατηθεί ως βιβλίο επισκεπτών του Μουσείου. Το β' μέρος του τετραδίου, το βιβλίο επισκεπτών, αρχίζει από τη σελίδα 41 με τον τίτλο: «Επίσημοι επισκέπται». Η πρώτη υπογραφή επισκέπτη εμφανίζεται στις 24.IV.1914 και ανήκει στο Γενικό Πρόξενο της Ρωσίας στη Μακεδονία²⁰ (έγγγραφο 1). Μετά τη σελίδα 78, που καταλήγει με υπογραφή επισκέπτη την 9.7.1942, προστέθηκαν σε διαδοχικές, όπως προκύπτει από τη διαφοροποίηση του χαρτιού, φάσεις 54 σελίδες χωρίς αρίθμηση με καταληκτική υπογραφή επισκέπτη την 21.7.1943. Το βιβλίο επισκεπτών συνεχίζεται σ' ένα δεύτερο πανόδετο τετράδιο 47 φύλλων, επίσης χωρίς αρίθμηση, το οποίο αρχίζει με υπογραφή επισκέπτη την 15.7.1943 και λήγει την 18.7.1957. Από 8.6.1941 ως 5.9.1944 οι υπογραφές των επισκεπτών είναι βουλγαρικές. Οι ελληνικές υπογραφές εμφανίζονται από 29.9.1944 και συνεχίζονται ως το τέλος του τετραδίου στις 18.7.1957.

19. Στη δεύτερη σελίδα υπάρχει σφραγίδα με επιγραφή THE ENGLISH MANUFACTURARY REGISTER of BOOK and REGISTER, αλλά το πανόδετο εξώφυλλο φέρει την έντυπη επιγραφή GRAND LIVRE.

20. Τα δύο ονόματα αξιοματικών που ακολουθούν με την ίδια ημερομηνία πρέπει να συνδέονται με τον Ρώσο πρόξενο. Μετάξύ 27/V/1914 και 2 Αυγούστου 1914 εμφανίζεται η υπογραφή του Γάλλου διευθυντού της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής G.Fougeres. Στις 2/8/1914 υπογράφει ο Γενικός Διοικητής Μακεδονίας Θ. Σοφούλης, τον οποίο πρέπει να συνοδεύουν ο Πάνος Σοφούλης, δόκιμος, και ο Κλεάνθης Γεωργιάδης, ιδ. Γραμματεὺς Γενικής Διοικήσεως. Ακολουθεί η υπογραφή του Νομάρχη Δράμας Αλή Ναϊνζαδέ.

Των δύο αυτών τετραδίων, τα οποία αποτελούν σημαντική πηγή της ιστορίας της αρχαιολογικής υπηρεσίας αλλά και της τοπικής ιστορίας του νησιού, ετοιμάζεται χωριστή έκδοση.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον εμφανίζει το πρώτο μέρος του πρώτου τετραδίου, το οποίο περιέχει τις εκθέσεις των διαδοχικών επιμελητών αρχαιοτήτων διδασκάλων Νικολάου Μερτζιανίδη, Κίμωνος Αναστασιάδη, Βασιλείου Τσάμπρα, διαδοχικών διευθυντών του Δημοτικού Σχολείου του Λιμένα, και του πρώτου φύλακος αρχαιοτήτων Σταματίου Χατζηαναστασίου.

Οι σελίδες 1-26 περιέχουν τις αναφορές του πρώτου έκτατου επιμελητή αρχαιοτήτων Θάσου Νικολάου Μερτζιανίδη από 6.11.1913 ως 10.5.1916. (*Αριθ.Πρωτ. 1-50*).

Με την 1η έκθεσή του ο δημοδιδάσκαλος Νικόλαος Μερτζιανίδης, διευθυντής του Δημοτικού Σχολείου του Λιμένου²¹, αποδέχεται «ασμένως» τον επίσημο διορισμό του ως επιμελητού αρχαιοτήτων. Η φροντίδα για την προστασία των αρχαίων του είχε ανατεθεί τρεις μήνες νωρίτερα από τη Γενική Διοίκηση Μυτιλήνης, αμέσως μετά την απελευθέρωση του νησιού, όπως προκύπτει από αυτή την 1η έκθεσή του προς την Γενικήν Διοίκησιν Μακεδονίας (αριθ. πρωτ. 1/6 Νοεμβρίου 1913).

1η Έκθεσις

Γενικήν Διοίκησιν Μακεδονίας. Εις Θεσσαλονίκην.

Εξοχότατε,

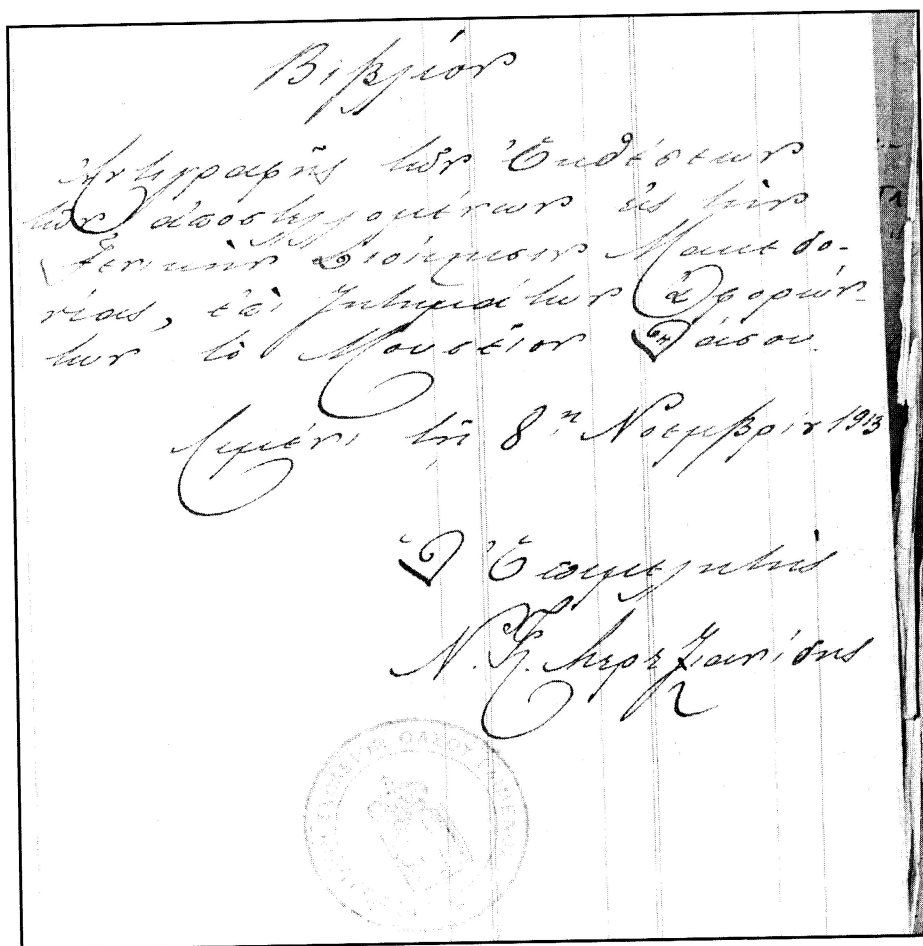
Ασμένως απαντών εις το αριθ. πρωτοκόλ.1830 και από ημερ.23ης Οκτωβρίου ε.έ. υψηλόν έγγραφον της υμετέρας Εξοχότητος, δι' ου διορίζομαι επιμελητής αρχαιοτήτων των εν τη νήσω αρχαίων και της αρχαιολογικής συλλογής, ως και εις το υπό ημερ. 30 παριπλεύσαντος μηνός Οκτωβρίου τηλεγράφημα υμών, κατά καθήκον δηλώ ότι πάννυ προθύμως απεδεξάμην τον ως άνω είρηται διορισμόν μου.

Πλην επιτρέψατέ μοι ίνα υποβάλω τη Υμ. Εξοχότητι ότι τα προς συλλογήν, μεταφοράν και λοιπά αφορώντα το Μουσείον Θάσου, στερούμενον άλλως τε των πάντων, υποδειχθέν ποσόν των 15 δραχμών είναι πάντη ανεπαρκές, καθ' όσον αι τήδε κακείσε διεσπαρμέναι αρχαιότητες λόγω των αποστάσεων και πολλάκις του όγκου χρήζουσι ασυγκρίτως μεγαλυτέρων δαπανών.

Διά ταύτα θερμώς καθικετεύω υμιάς ίνα ευαρεστούμενοι ηθέλετέ μοι υποδείξει πώς θα ηδυνάμην ίνα εξοικονομώ εκάστοτε τας δικαιολογημένας δαπάνας.

Επίσης εν ταις πλείσταις οικίαις της ημετέρας πολίχνης Λιμένος της και πρωτευούσης της Θάσου υπάρχει πληθύς εντετειχισμένων αγαλμάτων καλής τέχνης, πε-

21. Πρόκειται για το γνωστό στην Καβάλα ιδρυτή του βιβλιοπωλείου και τυπογραφείου Ν. Μερτζιανίδη στην πλατεία Ομονοίας, το οποίο πέρασε στο γιο του Ι. Μερτζιανίδη και στο γαμβρό του Ευ. Ευαγγελίου και εν συνεχεία στα παιδιά του Ι. Μερτζιανίδη. Απόφοιτος της Θεολογικής Σχολής της Σμύρνης, ο γεννημένος στη Μεσορώπη του Παργαίου Ν. Μερτζιανίδης, υπηρέτησε αρχικά στην εκπαίδευση από την οποία απεχώρησε για να ιδρύσει στην Καβάλα το βιβλιοπωλείο ΑΠΟΛΛΩΝ.

Ἐγγραφο 2. Από το βιβλίο αντιγραφῆς των Εκθέσεων που αποστέλλονται από το Μουσείο Θάσου στη Γενική Διοίκηση Μακεδονίας.

ρί την αποτείχισιν των οποίων ενετάλην μεν προ τριῶν μηνῶν παρὰ τῆς Γενικῆς Διοικήσεως Μυτιλήνης, εἰς ἡν πρότερον υπήγετο ἡ Θάσος, ἀλλὰ λόγω τῆς μεταβολῆς ταύτης διεκόπη ἔκτοτε πάσα συνεννόησις πρὸς ἐξεύρεσιν τοῦ ποσοῦ ὡς καὶ τοῦ τρόπου αποτειχίσεως καὶ ἐπαναφορὰ τῆς προσγενησομένης βλάβης, ἀτίνα ὡς εἰκὸς θα παρουσιάσωσι πλείστα προσκόμματα χρήζοντα συν τοῖς ἄλλοις καὶ τὴν ἄμεσον ἐπέμβασιν καὶ υποστήριξιν των ἐνταῦθα ἀρχῶν.

Αναμμένων νεωτέρας οδηγίας διατελώ μετὰ τοῦ προσήκοντος σεβασμοῦ ευπειθέστατος θεράπων τῆς Υ. Εξοχότητος.

Λιμὲν τῇ 6 Νοεμβρίου 1913. Ν. Κ. Μερτζιανίδης

Ακολουθεί η αριθ.2/7 -Νοεμβρίου- 1913 αναφορά προς τον Γεώργιον Οικονόμον, τμηματάρχη Αρχαιοτήτων της Γενικής Διοικήσεως Θεσσαλονίκης με το ίδιο περιεχόμενο: Αποδοχή του διορισμού, υπόμνηση της ανεπάρκειας του ποσού των 15 δραχμών μηνιαίως.

Σχετική είναι και η 4η έκθεσή του (αριθ. πρωτ. 4/7 Δεκεμβρίου 1913), στην οποία επισημαίνεται ότι «αν και διά της αριθ. 1830 και ημερ.23 Οκτωβρίου ε.ε. υψηλής διαταγής της Σ. Γεν.Διοικήσεως Μακεδονίας ωρίσθησαν 15 δρ.μηνιαίως, καταβάλλω μέχρι τούδε εκ του πενιχρού μου βαλαντίου, διότι, καθ' α διατείνονται οι ενταύθα, δεν ελήφθη εισέτι ιδιαίτερα εντολή παρά της Γενικής Διοικήσεως της Μακεδονίας όπως δι' έξοδα του Μουσείου χορηγούνται μοι αι 15 δραχμαί...».

Στις αναφορές του Ν. Μερτζιανίδη, που είναι υποδειγματικές για την οργάνωση της σκέψης, το ήθος, την καλλιέργεια και την καλλιγραφία, καταγράφεται η πρώτη προσπάθεια της Ελληνικής Πολιτείας, αλλά και ο προσωπικός πατριωτισμός του πρώτου υπεύθυνου για τα μνημεία της Θάσου εκπαιδευτικού λειτουργού να προστατευθούν τα μνημεία, που ήταν ήδη ορατά, αλλά και εκείνα που έφεραν στο φως οι ανασκαφές της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής, να περισυλλεγούν τα ανασκαφικά ευρήματα και οι διάσπαρτες στο Λιμένα και σ' όλο το νησί της Θάσου αρχαιότητες και να στεγασθούν στο πρώτο οπωσδήποτε ανεπαρκές Αρχαιολογικό Μουσείο.

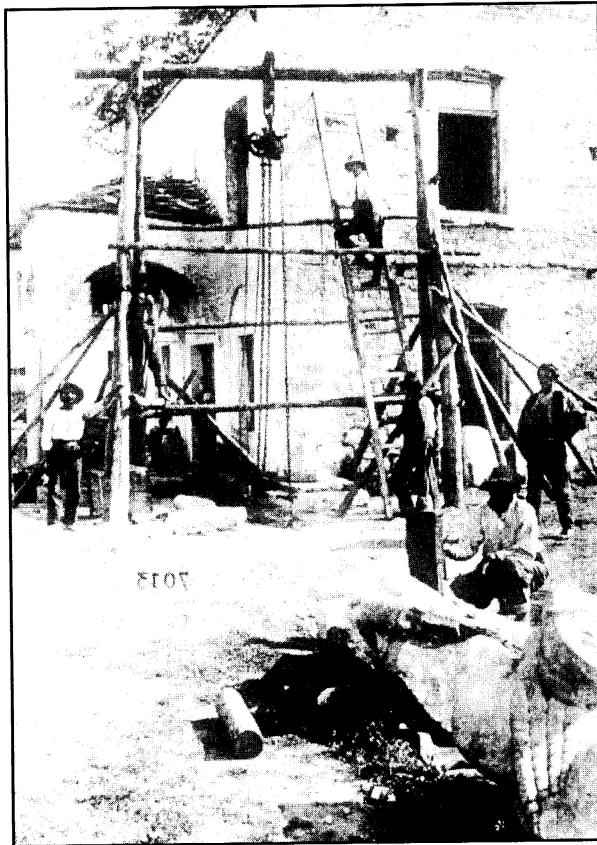
Το πρώτο Αρχαιολογικό Μουσείο της Θάσου στεγάσθηκε στο ισόγειο του Δημοτικού Σχολείου του Λιμένα, το οποίο κατά τον κανόνα των σχολείων της Τουρκοκρατίας βρίσκονταν στην αυλή του κεντρικού ναού της Κοινότητας.

Δεν ξέρουμε ακόμα πότε χρονολογείται η ανέγερση σε οικόπεδα γύρω από το ναό κτισμάτων²², ανάμεσα στα οποία περιλαμβάνονταν και το κτίριο στα δυτικά του ναού, το οποίο στέγασε το πρώτο Δημοτικό Σχολείο στο Λιμένα (εικ. 3).

Οι περιηγητές αναφέρουν ελάχιστα κτίρια στο Λιμένα και στο περιβάλλον του ναού του Αγίου Νικολάου ως τα μέσα του 19ου αιώνα²³, όταν ο Λιμένας ήταν

22. Κατά πληροφορίες του ιερέως Γεωργίου Διαμαντόπουλου, συνταξιούχου σήμερα, εφημέριου του ναού του Αγίου Νικολάου, που αντλούνται από ανέκδοτο κώδικα της εκκλησίας του Αγίου Νικολάου, γύρω από το ναό του Αγίου Νικολάου υπήρχαν ένας ελαιόμυλος, μια αποθήκη, ένα κτίριο φερόμενο ως οικία ψάλη, ένα κτίριο της μητροπόλεως Μαρωνείας και ένα κτίριο που στέγασε το Δημοτικό Σχολείο. Η αναμενόμενη δημοσίευση του κώδικα από το σεβασμιότατο μητροπολίτη Φιλίππων Νεαπόλεως και Θάσου κ. Προκόπιο θα πλουτίσει σημαντικά τις γνώσεις μας για το ιδιοκτησιακό καθεστώς και την εξέλιξη της οικοδομικής δραστηριότητας στην περιοχή αυτή από τα μέσα του 19ου αιώνα ως τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο. Από την από 9.8.1907 αναφορά του υποπροξένου της Καβάλας προς τον Υπουργόν Εξωτερικών της Ελλάδος προκύπτει η εγκατάσταση στο Λιμένα ενός διακόνου ως αρχιερατικού επιτρόπου του μητροπολίτου Μαρωνείας, στον οποίο υπαγόταν τότε εκκλησιαστικώς η νήσος Θάσος. Α. Γεωργαντζή, Σελίδες της πρόσφατης ιστορίας της Θάσου από τα έγγραφα των αρχείων του Υπουργείου Εξωτερικών της Ελλάδος 1900-1907, *Θασιακά*, 10 (1996-1997), 192-193.

23. A.Conze, *Reise auf den Inseln des thrakischen Meeres* (Hannover 1860), 3, 14.

Εικ. 3. Δημοτικό Σχολείο Λιμένος το 1921. Φωτογραφικό Αρχείο Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής (EFA). Προετοιμασίες για την στήριξη του κτιρίου κούρου.

ακόμα σκάλα του μεγάλου χωριού της Παναγίας²⁴.

Η αρχική χρήση αυτού του κτιρίου που στέγασε το Δημοτικό Σχολείο δεν είναι γνωστή. Η στέγαση οπωσδήποτε του Δημοτικού Σχολείου στο κτίριο αυτό πρέπει

24. Ο Von Prokesh-Osten, *Denkwürdigkeiten und Erinnerungen aus dem Orient* Stuttgart 1837, 611 κ.ε., αναφέρει ότι στη σκάλα της Παναγίας κατά το 1828 υπήρχαν ένα σπίτι, ένα κατάστημα και κάποιες καλύβες. Κατά το 1856, όταν ο Α. Conze επισκέπτεται τη Θάσο, σημειώνει ότι όλο κι όλο υπήρχαν έξι κτίρια και δύο καλύβες κοντά στην εκκλησία του Αγίου Νικολάου. Α. Conze, *Reise auf den Inseln des thrakischen Meeres*, Hannover, 1860³. Στα 1870 τα κτίσματα παραμένουν ακόμα λίγα. Πρβλ. και Α. Bakalopoulos, *Thasos, Son histoire, son administration de 1453 à 1912*, Etudes Thasiennes II (1953), 59. Ο Μ. Μελίγγρος, *Περιγραφή Ιστορική και Γεωγραφική υπ' εκκλησιαστικῶν ἐποψιν της Θεοσώστου επαρχίας Μαρωονείας, Κωνσταντινούπολις* 1871, 62, αναφέρει ότι όλα τα χωριά της Θάσου έχουν σχολείο αλλά για την περίπτωση του Λιμένα δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί με ασφάλεια η πληροφορία αυτή, εφ' όσον ο Λιμένας εξακολουθεί να αποτελεί αυτή την εποχή σκάλα της Κοινότητας της Παναγίας. Στα 1887 ο Ν. Σχινάς, *Οδοιπορικά Σημειώσεις Μακεδονίας, Ηπείρου, Νέας Οροθετικής Γραμμής και Θεσσαλίας*, Εν Αθήναις 1887, 847, μιλά για το μικρό αριθμό των μαθητών και το χαμηλό επίπεδο της εκπαίδευσης στη Θάσο.

να συμπίπτει με την ίδρυση του Δημοτικού Σχολείου στο Λιμένα, η οποία πρέπει να συνδέεται με την πληθυσμιακή αύξηση και την οικοδομική δραστηριότητα στα τέλη του 19ου αιώνα στο «Λιμάνι της Παναγίας», και με την ανάδειξή του σε διοικητική πρωτεύουσα του νησιού²⁵. Στα 1906 αναφέρονται 110 οικογένειες στο Λιμένα και μαθητές 90, εξ' ων 50 μαθήτριες²⁶.

Ο Σ. Μερτζίδης²⁷ στα 1911 στην περιγραφή του Λιμένος ως σύγχρονου οικισμού πρωτεύουσας του νησιού αναφέρει στην περιοχή του λιμανιού το μετόχιον και ορισμένες οικοδομές της μονής Βατοπεδίου, το «ειμήμεθες και καλώς ηντρεπισμένον» οικοδόμημα της Διοίκησης, μικρή τουρκική συνοικία, τέμενος, διοικητήριο με δικαστήριο, «ο ολόεν καταστρεφόμενος και φοβερός την όψιν άλλοτε ιστορικός πύργος των Καταλανών, όπισθεν δε όλων αυτών το ελληνικόν σχολείον, η εκκλησία του Αγίου Νικολάου και ο μητροπολιτικός οικίσκος».

Στο παλαιό κτίριο, το οποίο βρισκόταν στην αυλή, δυτικά του ναού, μεταξύ της σημερινής πλατείας του Αγίου Νικολάου και του Αρχαιολογικού Μουσείου, στεγάσθηκε το Δημοτικό Σχολείο της Ελληνικής Κοινότητας του Λιμένα και παρέμεινε εκεί ως την ανέγερση στις αρχές της δεκαετίας του 1930 του νέου Δημοτικού Σχολείου σε οικόπεδο πάλι του ναού του Αγίου Νικολάου και σε μικρή απόσταση ΝΑ του ναού.

Η στέγαση ωστόσο του πρώτου Αρχαιολογικού Μουσείου του νησιού στο Δημοτικό Σχολείο του Λιμένα πιθανότατα είχε αρχίσει από το 1911 με την έναρξη των ανασκαφών της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής, η οποία θα πρέπει να είχε αναζητήσει αμέσως κάποιο δημόσιο χώρο για να στεγάσει τα πρώτα ευρήματα των ανασκαφών της. Η αναζήτηση χώρων στέγασης αρχαίων και η συνεργασία με τους το-

25. Η εικόνα του Λιμένα αρχίζει να αλλάζει από τα τέλη 19ου αιώνα και προχωρεί με αυξανόμενο ρυθμό στις αρχές του 20ού αιώνα, *De Launey, Chez les Greeks de Turquie*, 128, A. Bakalopoulos, op.cit., 72. Ο C. Friedrich βρίσκει, κατά το 1904, 170 σπίτια στο Λιμένα, *C. Friedrich, Thasos*, AM XXXIII(1908), 236. Οποιοδήποτε όμως κατά το σχολικό έτος 1894-1895 αναφέρεται δημοτικό σχολείο στο Λιμένα με ένα δάσκαλο και 30 μαθητές, *Κ. Χιόνη*, Η Παιδεία στη Θάσο κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας, Α' Συμπόσιο Θασιακών Μελετών, Θάσος 1-4 Σεπτεμβρίου 1991, *Θασιακά*, 7(1990-1991).

26. Πρβλ. χειρόγραφο στα κατάλοιπα Β. Μυστακίδου με την επιγραφή «χωριά, κάτοικοι, μαθηταί διδάσκαλοι της νήσου Θάσου», το οποίο υπογράφει ο διευθυντής των σχολ(είων) Παναγ(ίας) Θάσου Αλ. Γεωργιάδης: *Λιμίν, Οικ(ογένειαι) 110, μαθ(ηταί) 90 εξ' ων 50 μαθήτριάι. Διευθυντ(ής) ...διδάσκαλ(ος) Βαλασία Γεωργίου*. Πρβλ. *Κ. Μανάφης*, Χωριά, κάτοικοι, μαθηταί και διδάσκαλοι της νήσου, *Θασιακά*, 6(1989), 87. Τα στοιχεία κατά τον Κ. Μανάφη είναι ελλιπή, διότι τα δύο χειρόγραφα πρέπει να συντάχθηκαν από μνήμης, όταν ο Β. Μυστακίδης ήταν στην Κωνσταντινούπολη. Από έγγραφα του Αρχείου του Υπουργείου Εξωτερικών της Ελλάδος που δημοσίευσε ο Α. Γεωργαντζής, Σελίδες της πρόσφατης ιστορίας της Θάσου από τα έγγραφα των αρχείων του Υπουργείου Εξωτερικών της Ελλάδος 1900-1907, *Θασιακά*, 10(1996-1997), 159-160, 167 μαθαίνουμε ότι κατά το 1907 στο Δημοτικό Σχολείο του Λιμένα φοιτούσαν 90 μαθητές (50 αγόρια, 40 κορίτσια (πρβλ. στατιστικό πίνακα, έγγραφο αριθ.1) και ότι ο Λιμένας, έδρα του Μουτσαράφη, το 1907 είχε 150 σπίτια (πρβλ. αναφορά του υποπρωξένου Καβάλας, 9.8.1907, έγγραφο αριθ. 22).

27. Σ. Μερτζίδης, *Θασιακά*, ήτοι Ιστορία της νήσου Θάσου (1911), 94-95.

πικούς εκπαιδευτικούς αποτελεί μόνιμη τακτική των ανασκαφών αρχαιολόγων, η οποία συνεχίζεται ως σήμερα.

Η Γενική Διοίκησης Μακεδονίας εκδηλώνει οπωσδήποτε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την προστασία των αρχαίων στις Νέες Χώρες και αποστέλλει το αριθ.4146/1913 έγγραφον προς το νεοδιορισμένο επιμελητή Αρχαιοτήτων Θάσου, μετά του οποίου ο Ν. Μερτζιανίδης με την αριθ. 5 έκθεσή του περιγράφει στη Γενική Διοίκηση Μακεδονίας τα μέτρα ασφάλειας στο νεοσύστατο Αρχαιολογικό Μουσείο²⁸, αλλά οι συνθήκες φύλαξης και στέγασης των αρχαίων στο ισόγειο του Δημοτικού Σχολείου δεν ήταν φυσικά ιδεώδεις. Απαντώντας με την αριθ. 7/29.3.1914 έκθεσή του στο αριθ. 14683/29 Μαρτίου 1914 έγγραφο της Γενικής Διοίκησης Μακεδονίας ο Ν. Μερτζιανίδης υπερασπίζεται την ασφάλεια της φύλαξης των αρχαίων, για την οποία είχε εκφράσει ανησυχίες στη Γενική Διοίκηση της Μακεδονίας ο Εισαγγελέας Δράμας, αλλά δεν διστάζει να χαρακτηρίσει και εκείνος ακατάλληλο το κτίριο, στο οποίο στεγάζονται τα αρχαία. «Το μόνον, το οποίον θα ήτο προτιμότερον να διετίπου ο κ. Εισαγγελέας εν τη εκθέσει του ότι το νυν υπάρχον κτίριον, εις ο συγκεντρούνται αι αρχαιότητες, είναι όλως ακατάλληλον και μη εκπληρούν παντά-πασι τον προορισμόν αυτού».

[Απόσπασμα από την 7η Έκθεση-αριθ. πρωτ. 7/29.3.1914 -]

Τα κενά της φύλαξης του Μουσείου πρέπει ωστόσο να ήταν σοβαρά, αφού ένα ανάγλυφο, από τα πρώτα ευρήματα της ανασκαφής της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής στην Ακρόπολη, κατέληξε στη συλλογή του Αυστριακού καπνέμπορου Α. Wix²⁹.

Στις εκθέσεις του ο Ν. Μερτζιανίδης³⁰ αναφέρει την πορεία των ανασκαφών της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής, για την παρακολούθηση των οποίων ζητά από την Ελληνική Διοίκηση της Θάσου τη διάθεση χωροφυλάκων³¹, καταγράφει τα ανασκαφικά ευρήματα που του παραδίδουν οι Γάλλοι αρχαιολόγοι και φροντίζει να αποστέλλονται τα νομίσματα των ανασκαφών στο Νομισματικό Μουσείο Αθηνών³².

28. Αριθ. πρωτ.5/-

29. Δεν είναι ακόμα γνωστό πότε κλάπηκε από το Μουσείο ή την αυλή του Μουσείου Θάσου αυτό το ανάγλυφο που είχε βρεθεί το 1911 στις ανασκαφές της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής στην ακρόπολη της αρχαίας Θάσου, Ch. Picard, CRAI 1912, 216, fig. 9. Το ανάγλυφο πέρασε στη συλλογή του καπνέμπορου Α. Wix για να καταλήξει το 1955 στο Μουσείο J. Paul Getty στο Malibu Ηνωμένων Πολιτειών. Μετά τη νέα δημοσίευσή του από τον Γάλλο αρχαιολόγο B. Holzmann, La sculpture de Thasos, Corpus des reliefs I, Etudes Thasiennes XV(1994), το Υπουργείο Πολιτισμού της Ελλάδας διεκδικεί από το 1995 την επιστροφή του στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Θάσου με πολλές ελπίδες να την πετύχει.

30. Βιβλίων απογραφής, αριθ. πρωτ. 10/5 Ιουνίου 1914, αριθ. πρωτ.12/9.6.1914.

31. Βιβλίων απογραφής, αριθ. πρωτ.10/5.6.1914, αριθ. πρωτ.11/6.VI.1914.

32 Βιβλίων απογραφής, αριθ.πρωτ. 16/4.7.1914, αριθ. πρωτ. 17/14.7.1914, αριθ. πρωτ.18/14.7.1914. Τα νομίσματα των γαλλικών ανασκαφών, τα οποία φυλάσσονταν στο Νομισματικό Μουσείο των Αθηνών έχουν επιστραφεί στο νέο Μουσείο της Θάσου, όπου φυλάσσονται πλέον όλα τα νομίσματα των γαλλικών και των ελληνικών ανασκαφών. Τα νομίσματα των γαλλικών ανασκαφών μελετά ο Γάλλος αρχαιολόγος Olivier Picard, καθηγητής της αρχαίας ελληνικής νομισματικής στο Πανεπιστήμιο IV Sorbone,

Αριθ. πρωτ. 18

Προς την Γεν.Διοίκησιν Μακεδονίας (Τμήμα Αρχαιολογικόν). Θεσ/νίκην.

Κατόπιν της εντολής της Γεν. Διοικήσεως διαβιβασθείσης μοι τηλεγραφικώς υπ' αριθ.πρωτ.34315 και ημερ. 8ης μεσούντος ε. μηνός, απέστειλα σήμερον επί αποδείξει εντός καλώς εσφαλισμένου κυτίου, όσα νομίσματα ανέφερον εν τω αριθ. πρωτ. 16 εγγράφω μου προς την Γ. Διοίκησιν της Μακεδονίας συνοδευόμενα διά ταυταρίθμου εγγράφου μου.

Ευπειθέστατος. Ο επιμελητής

N. K. Μερτζιανίδης

Θάσω τη 14/7/1914

Παράλληλα πραγματοποιεί και το πρώτο έργο προστασίας αρχαιολογικού χώρου στη Θάσο, την περίφραξη της Πύλης του Σειληνού³³ (αριθ. πρωτ. 15/31.7.1914) και διακινεί τις διοικητικές διαδικασίες για την καταβολή των υπηρεσιακών δαπανών.

Οι εκθέσεις του επιμελητού αρχαιοτήτων ως τις 2 Απριλίου 1915 απευθύνονται στη Γενική Διοίκηση της Μακεδονίας (Τμήμα Αρχαιολογικόν), όπου υπηρετεί ως τμηματάρχης αρχαιοτήτων ο αρχαιολόγος Γεώργιος Οικονόμου³⁴. Από τις 2 Απριλίου 1915³⁵ οι αναφορές υποβάλλονται στη νεοσύστατη Εφορεία Αρχαιοτήτων Μακεδονίας, της οποίας Έφορος Αρχαιοτήτων είναι ο Γεώργιος Οικονόμου.

Ο Ν. Μερτζιανίδης αλληλογραφεί επίσης με τις Τοπικές Αρχές, όπως την Ελληνική Διοίκηση της Θάσου³⁶ ή την Προεσποδημογεροντία της Κοινότητας Ποταμιάς³⁷ και με φυσικά πρόσωπα, όπως π.χ. το γιατρό του Λιμένου Κωνσταντίνο Δημητριάδη³⁸ για θέματα που έχουν σχέση με την προστασία και την περισυλλογή των αρχαίων στο Λιμένα και σ' όλο το νησί. Στα καθήκοντά του περιλαμβάνεται και η καταγραφή των τυχαίων αρχαιολογικών ευρημάτων που παραδίδουν οι ιδιώτες³⁹, καθώς και εκείνων που έρχονται στο φως από τις εκσκαφές για ανέγερση νέων οικοδομών και φυσικά η αντιμετώπιση και των προβλημάτων προστασίας των αρχαίων που προκύπτουν από τις δραστηριότητες της σύγχρονης ζωής στο Λιμένα.

Έχει εν τω μεταξύ κηρυχθεί ο Α΄ Παγκόσμιος πόλεμος, του οποίου ο απόηχος φθάνει και στο Μουσείο της Θάσου, όπως προκύπτει από την αριθ. πρωτ.

Paris, και επίτιμος Διευθυντής της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής των Αθηνών, ο οποίος ως εγγονός του πρώτου ανασκαφέα της αρχαίας Θάσου Charles Picard ανέπτυξε και κρατά πάντα σταθερούς τους δεσμούς του με την αρχαία και τη σύγχρονη Θάσο.

33. Βιβλίων απογραφής, αριθ. πρωτ. 4/7.12.1913, αριθ. πρωτ.15/3.7.1914.

34. Βιβλίων απογραφής, αριθ. πρωτ. 3/ 17.11.1914.

35. Βιβλίων απογραφής, αριθ. πρωτ. 19/2.4.1915.

36. Βιβλίων απογραφής, αριθ. πρωτ. 10/5 Ιουνίου 1914, αριθ. πρωτ. 12/9.6.1914,14/20.6.1914.

37. Βιβλίων απογραφής, αριθ. πρωτ. 13/8.6.1914.

38. Βιβλίων απογραφής, αριθ. πρωτ. 22/16.6.1915.

39. Βιβλίων απογραφής, αριθ. πρωτ. 6/18.3.1914 (Παράδοση μικρής συλλογής αρχαίων από Ν. Σούλτο), αριθ. πρωτ. 21/4.6.915 (ευρήματα στον αγρό Κ. Δημητριάδη).

19/2.4.1915 αναφορά του Ν. Μερτζιανίδη προς τη νεοσύστατη Εφορεία Αρχαιοτήτων Μακεδονίας που έχει αντικαταστήσει το Αρχαιολογικό Τμήμα της Γενικής Διοίκησης Μακεδονίας:

Αριθ.Πρωτ.19

Προς την Γενικήν Διοίκησιν Μακεδονίας

Εφορίαν Αρχαιοτήτων Μακεδονίας. Εις Θεσσαλονίκην.

Λαμβάνω την τιμὴν ἵνα υποβάλω ὑμῖν βραδέως δι' ασθένειάν μου ἐπὶ μῆνα, τὴ Σεβαστῇ Εφορείᾳ τῶν Αρχαιοτήτων Μακεδονίας αναφορικῶς πρὸς τὸ ὑπὸ ἡμερ.25 Φεβρουαρίου ε.έ. ἔγγραφον Αὐτῆς ὅτι ἡ Αρχαιολογικὴ Συλλογὴ Θάσου εὐρίσκεται ἐν τῷ ἰδίῳ ὡς καὶ τὰ προηγουμένα ἔτη λίαν ασφαλισμένῳ χώρῳ καὶ κατακεχωρημένα ἐἰς ἰδιαίτερον κατάλογον φυλαττόμενον ἐνταύθα.

Ἐν τῷ εἰρημένῳ Γαλλικῷ Καταλόγῳ δὲν περιλαμβάνονται τὰ εὐρήματα τῶν ἀνασκαφῶν, αἵτινες διενεργήθησαν κατὰ τὸν Μάϊον μέχρι μέσων Ἰουνίου παρελθόντος ἔτους 1914, διότι ἔνεκα τῆς ἀπροόπτου κηρύξεως τοῦ Ευρωπαϊκοῦ πολέμου τὰ ἐνταύθα διενεργοῦντα αὐτὰς μέλη τῆς Γαλλικῆς Αρχαιολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν ἀναχώρησαν ἐσπευσμένως ἐντεῦθεν μὴ δυνήθέντα ἵνα ταξινομήσωσι τὰ εὐρήματα, ἀτινα ἐπὶ τούτου εἶναι ξεχωρισμένα τῶν ἄλλων ἐἰς ἰδιαίτεραν γωνίαν τοῦ Μουσείου.

Εὐπειθέστατος

Λιμένι τῇ 2 Ἀπριλίου 1915

Τὰ μέλη τῆς Γαλλικῆς Αρχαιολογικῆς Σχολῆς πού ἀνέσκαπταν στὴ Θάσο τὸν Ἰούνιο τοῦ 1914 ἦταν οἱ Γάλλοι ἀρχαιολόγοι Ch. Picard καὶ Ch. Avezou, καθὼς καὶ ὁ Δανὸς ἀρχαιολόγος G. Risone. Ὁ Ν. Μερτζιανίδης εἶχε ἀναφέρει τὴν ἀφίξή τους στὴ Γενικὴ Διοίκηση Μακεδονίας⁴⁰.

Αριθ. πρωτ. 11

Πρὸς τὴν Γεν.Διοίκησιν Μακεδονίας. (Τμήμα Αρχαιολογικόν).

Διὰ τοῦ παρόντος λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ ἀναφέρω εὐσεβάστως πρὸς τὴν Γεν. Διοίκησιν Μακεδονίας ὅτι προερχόμενοι ἐκ Φιλίππων, ἐνθα διενήργησαν ἐπὶ δεκαπενθήμερον ἐρεῦνας, ἀφίκοντο ἐνταύθα πρὸ τεσσάρων ἀκριβῶς ἡμερῶν οἱ κοὶ Charles Picard, Ch. Avezou καὶ G.Risone, μέλη τῆς ἐν Ἀθήναις Γαλλικῆς Αρχαιολογικῆς Σχολῆς καὶ ὅτι ἀπὸ τριῶν ἤδη ἡμερῶν ἑκαμὼν ἑναρξιν τῶν ἀνασκαφῶν ἐπὶ τῆς ἐνταύθα Ἀκροπόλεως.

Εὐπειθέστατος

Ὁ ἐπιμελητὴς τῶν Αρχαιοτήτων

Ν. Κ. Μερτζιανίδης

Θάσω τῇ 6/VI/914

Ἀπὸ το ἀνασκαφικὸ πεδίο οἱ ἀρχαιολόγοι βρέθησαν με τὸ στρατό τῆς πατρίδας

40. Πρβλ. ἐκθεση Ν. Μερτζιανίδη πρὸς τὴν Γενικήν Διοίκησιν Μακεδονίας (Τμήμα Αρχαιολογικόν) με αριθ. πρωτ. 11/6.6.1914 στὸ Βιβλίον Ἀπογραφῆς.

τους στο πεδίο των μαχών. Από αυτούς ο 28χρονος Γάλλος αρχαιολόγος Charles Avezou, μέλος της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής στη Θάσο και από τους πρώτους ανασκαφείς της αρχαίας πόλης, δεν επέστρεψε από το μέτωπο. Σκοτώθηκε τη νύχτα της 16ης προς την 17η Νοεμβρίου 1915 στο Kostorino της Σερβίας⁴¹.

Από τον Απρίλιο του 1915 το Μουσείο και οι αρχαιότητες της Θάσου έχουν αποκτήσει και τον πρώτο διορισμένο φύλακα αρχαιοτήτων, τον Σταμάτιο Χατζηαναστασίου⁴². Η θητεία του Ν. Μερτζιανίδη ως επιμελητού αρχαιοτήτων λήγει το 1916, ύστερα από σύγκρουσή του με τον επιστάτη της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής, Πολύγνωτο Κλωνάρη⁴³.

Ο πρώτος φύλακας αρχαιοτήτων Σταμάτης Χατζηαναστασίου παραλαμβάνει από τον Ν. Μερτζιανίδη το Μουσείο και τις αρχαιότητες της Θάσου⁴⁴ και παρά την παραίτησή του στα 1920 παραμένει στο Μουσείο ως τις 10-12-1925. Στις αναφορές του, που καταγράφονται στο βιβλίο του Μουσείου⁴⁵, διαγράφεται η προσωπικότητα ενός ευσυνειδήτου συγκροτημένου υπαλλήλου, ο οποίος συνεχίζει χωρίς προβλήματα το έργο του Ν. Μερτζιανίδη. Δεν είναι γνωστά τα κριτήρια της επιλογής αυτού του πρώτου φύλακα αρχαιοτήτων στη Θάσο των αρχών του 20ου αιώνα, αλλά εντυπωσιάζει η καλή χρήση της λόγιας γλώσσας και η άριστη ορθογραφία στα σύντομα και περιεκτικά κείμενα.

Ο Σταμάτης Χατζηαναστασίου βιώνει στο Μουσείο της Θάσου σημαντικά για το νησί γεγονότα του Α΄ Παγκόσμιου πολέμου, όπως τη δυναμική παρέμβαση της Entente με την αποστολή γαλλικού στόλου στη Θάσο και την εγκατάσταση στο νησί Συμμαχικών Δυνάμεων, που απέτρεψαν την κατάκτηση του νησιού από τους Βουλγάρους⁴⁶. Στις 18 Μαΐου 1916 ο φύλακας του αρχαιολογικού Μουσείου Θά-

41. Ch. Picard, L' Ecole Française d' Athènes (1914-1919), BCH XliV(1920), XV-XIX.

42. Αριθ. πρωτ. 20/ 30.5.1915, αριθ. πρωτ. 23/23.6.1915 αναφορές Ν. Μερτζιανίδη.

43. Στο αρχείο της σημερινής ΙΣΤ΄ Εφορείας Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, η οποία αποτελεί τη συνέχεια της Εφορείας Αρχαιοτήτων Μακεδονίας, αποτυπώνεται η διαμάχη που προέκυψε με θέμα την προστασία αρχαίων τάφων κατά την ανέγερση του περιβόλου του νεκροταφείου της Θάσου. Αναφέρω την περίπτωση, γιατί είναι η πρώτη στην αρχή της σύγκρουσης των αναγκών της νέας πόλης με την προστασία των αρχαίων.

44. Βιβλίο απογραφής, αριθ. πρωτ. 51/24.4.1916.

45. Βιβλίο απογραφής, σελίδες 26- 40 και 50-52, αριθ. πρωτ. 51-89, από 24 Απριλίου 1914 ως 10 Οκτωβρίου 1925.

46. Για τη Θάσο κατά τη διάρκεια του Α΄ Παγκόσμιου πολέμου πρβλ. Α. Βακαλόπουλου, Η Θάσος τον Ιούνιο του 1917, Α΄ Συμπόσιο Θασιακών Μελετών, *Θασιακά*, 7(1990-1991) (1992). Για την κατάσταση των καταφυγόντων στη Θάσο προσφύγων από τη βουλγαροκρατούμενη Ανατολική Μακεδονία βλέπε άρθρα του προερχόμενου από την Καβάλα γιατρού Αθανάσιου Οικονομίδη στην εφημερίδα ΣΗΜΑΙΑ, που δημοσίευσε ο Κ. Χιόνης, «Διάφορα», *Θασιακά*, 3 (1986), 184-192, πρβλ. και Ι. Γόρδου-Τσιλογεώργη, Η Γαλλική Κατοχή και οι αντιδράσεις των κατοίκων της Θάσου, Β΄ Συμπόσιο Θασιακών Μελετών, 1-4 Σεπτεμβρίου 1991, *Θασιακά*, 9 (1994-1995) (1996), 127-141.

σου καταγράφει την προσωρινή κατοχή της νήσου Θάσου από τους Γάλλους:

Αριθ. Πρωτ. 52

Γαλλική στρατιωτική και πολιτική προσωρινή κατοχή κατά την οποία εισήχθησαν εν τω Μουσείω μερικά ευρήματα.

Μείνας εις την υπηρεσίαν την ιδίαν περιορισμένος μόνον εις τα καθήκοντα προς φύλαξιν του Μουσείου.

Εν Θάσω τη 18 Μαΐου 1916

Ο φύλαξ αρχαιοτήτων

Σταμάτιος Χατζηναστασίου

Ακολουθεί η καταγραφή για την κατάληψη της Θάσου από τον ελληνικό στρατό:

Αριθ. 53

Επιστροφή της νήσου Θάσου εις την Ελλάδα και κατάληψις αυτής υπό του ελληνικού στρατού. Καταρτισμός των ελληνικών πολιτικών αρχών και ανάληψις και πάλιν των καθηκόντων μου.

Εν Θάσω τη 1 Αυγούστου 1917

Ο φύλαξ αρχαιοτήτων

Σταμάτιος Χατζηναστασίου

Με την αριθ.54 αναφορά του στις 8 Αυγούστου 1917 ενημερώνει το Υπουργείο Παιδείας και Εκκλησιαστικών για την κατάσταση του Μουσείου:

Αριθ. 54

Προς το Υπουργείο των Εκκλησιαστικών. Τμήμα Αρχαιολογικών. Αθήνας.

Λαμβάνω την τιμήν να αναφέρω υμίν ότι κατά την υπό της γαλλικής κατοχής διαρρεύσαντα χρόνον εξακολούθησα την φύλαξιν των εν τω Μουσείω Θάσω αρχαίων μη επιτρέψας εις ουδένα να επέμβη επ' αυτό.

Εν Θάσω τη 8 Αυγούστου 1917

Ο φύλαξ αρχαιοτήτων

Σ. Χατζηναστασίου

Στην αριθ. 55/4 Σεπτεμβρίου 1917 αναφορά στο Υπουργείο Εκκλησιαστικών αναφέρονται τα αρχαία που εισήχθησαν στο Μουσείο κατά το διάστημα της γαλλικής κατοχής:

Αριθ.Πρωτ. 55

Προς το Υπουργείον Εκκλησιαστικών. Τμήμα Αρχαιολογικών. Αθήνας.

Μετά σεβασμού αναφέρω υμίν ότι κατά το διαρρεύσαν χρονικόν διάστημα της γαλλικής κατοχής εν Θάσω εισήχθησαν εν τω Μουσείω Θάσου τα εξής ευρήματα:

α. μικρός ναΐσκος Κυβέλης με την θεάν καθημένην.

β. στήριγμα αγάλματος με πόδας μόνους.

γ. τρία τεμάχια μεγάλου αγάλματος.

δ. αγαλμάτιον μικρόν, μόνον ο κορμός.

ε. αγαλμάτιον γυναικός με μόνην κεφαλήν.

- στ. προεξοχή αετώματος με προσώπου μορφήν.
- ζ. ανάγλυφον παριστάνον δύο ιππείς με γυναίκα εις την μέσην.
- η. άγαλμα υπερφυσικόν μόνον ο κορμός με τας χείρας.
- θ. κιγκλιδωτόν περίφραγμα εις τεμάχια.
- ι. τεμάχιον αγάλματος μεγάλου, μόνον φαίνονται οι δάκτυλοι.

Ταύτα πάντα εφέρθησαν και ετέθησαν εν τω Μουσείω τη συναινέσει του Διοικητού της γ. κατοχής κ. Σιάζ.

Εν Θάσω τη 4 Σεπτεμβρίου 1917

Εν τω μεταξύ με την πρόοδο των ανασκαφών πληθύνονται τα αρχαία ευρήματα στο Μουσείο της Θάσου και οι Γάλλοι αρχαιολόγοι προχωρούν στην καταγραφή τους και στις πρώτες ταξινομήσεις. Μετά την ανεύρεση και άλλων τμημάτων του κριοφόρου κατά τη συνέχιση των ανασκαφών στο ιερό του Πυθίου Απόλλωνα στην Ακρόπολη⁴⁷ και την αποτείχιση του μεγάλου θραύσματος από το άνω σώμα του κριοφόρου, που είχε εντοπισθεί κατά το 1914, μεταφέρονται όλα τα θραύσματα του κριοφόρου στο Μουσείο.

Αριθ. Πρωτ. 72. Εφορείαν Αρχαιοτήτων Μακεδονίας. Εις Θεσσαλονίκην.

Αναφέρω υμίν δι' εκθέσεως ότι εις την υπό της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής γενομένης ανασκαφής, κατά την οποίαν επώπτευν δυνάμει τηλεγραφικής διαταγής, ευρέθησαν τα εξής ευρήματα:

εν τη Ακροπόλει

1ον τεμάχιον ψηφίσματος.

2ον εν μέρος του υπερφυσικού αγάλματος Απόλλωνος από της κεφαλής μέχρι των μαστών μετά κεφαλής κριού εις το στήθος.

3ον βάση του ιδίου αγάλματος μετά των ποδών αυτού.

4ον πους λέοντος.

5ον δυο αμφορείς.

τρία τεμάχια βυζαντινών αγγείων.

δύο σταθμά.

δύο τεμάχια παραστάσεως πήλινα.

εν νόμισμα.

τεμάχιον επιγραφής.

τεμάχιον αγκίστρου χάλκινον.

δυο νομίσματα χάλκινα.

εν τω θεάτρῳ

τεμάχιον επιγραφής.

τεμάχιον μικρού φυλλώματος.

ανάγλυφον παριστάνον άνδρα γυμνόν, η κεφαλή αυτού δεν φαίνεται.

47. Ch. Picard, Feuilles de Thasos (1914 et 1920) BCH 40(1920), 113- 127.

λυχνία πηλίνη μετά παραστάσεως κυνός.
 εν τεμάχιον με σφραγίδα και κεφαλή πηλίνη.
 τρία νομίσματα χάλκινα.
 Πλησίον οικίας Γεωργούλα εν τη οδώ ευρέθη άγαλμα το κάτω ήμισυ.
 Ταύτα πάντα αφού κατεγράφοντο υπό των αρχαιολόγων αυθημερόν κατέθετα
 αυτά εν τω Μουσείω 1920.

Ο φύλαξ αρχαίων

Σ. Χατζηναναστασίου

Οι Γάλλοι αρχαιολόγοι με τη βοήθεια του Γάλλου μηχανικού M. Replat, αφού ανασυνθέσουν τα θραύσματα του αγάλματος στην αυλή του ναού του Αγίου Νικολάου⁴⁸, αναστηλώνουν τον κούρο στην είσοδο του Μουσείου με την πλάτη του στηριγμένη στον τοίχο του κτιρίου⁴⁹.

Παράλληλα πολλαπλασιάζονται τα εισερχόμενα στο Μουσείο Θάσου αρχαία από παραδόσεις ιδιωτών⁵⁰. Ανάμεσα σ' αυτούς που παραδίδουν αρχαία στο Μουσείο Θάσου περιλαμβάνονται και μαθητές. Για τις δύο παραδόσεις του Χαράλαμπους Θεολογίτη, ο οποίος αναφέρεται ως μαθητής της Σχολής Λιμένος⁵¹, αποστέλλονται ενημερωτικές αναφορές στην Εφορεία Αρχαιοτήτων Θεσσαλονίκης:

Αριθ. Πρωτ. 80

Εφορείαν Αρχαιοτήτων Μακεδονίας. Εις Θεσσαλονίκην.

Αναφέρω ότι παρέλαβον παρά του μαθητού της σχολής Χαράλαμπους Κ. Θεολογίτη χείρα πηλίνην παιδικού φυσικού μεγέθους και επιγραφήν ΠΑΥ/ΛΟΥ και κατέθεσα ταύτα εν τω Μουσείω ευχαριστήσας αυτόν διά την καλήν του πράξιν.

Εν Θάσω τη 15 Απριλίου 1921

Ο Φύλαξ Αρχαιοτήτων

Σ. Χατζηναναστασίου

48. BCH XLVI (1922), Chronique des fouilles et decouverts archeologiques, 539.

49. BCH XV (1923), Chronique des fouilles et decouverts archeologiques, 540.

50. Σουσάνα Σούλτου (αριθ. πρωτ. 77/24.2.1921), Σ. Λαμπρινίδης, Πρόεδρος της Κοινότητος Λιμένος, (αριθ. πρωτ. 75/18.8.1920), Χρήστος Μησιάνης (αριθ. πρωτ. 69/12.1.1920), Δημήτριος Πούλιος (αριθ. πρωτ. 66/26.7.1919), Πολύγνωτος Κλωνάρης, επιστάτης της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής (αριθ. πρωτ. 73/5.6.1920, αριθ. πρωτ. 68/8.10.1919, αριθ. πρωτ. 58/25.9.1918), Αθ. Ματσάνης (αριθ. πρωτ. 61/30.3.1919), Αθαν. Σπανός (αριθ. πρωτ. 57/16.6.1918).

51. Βιβλίων απογραφής, αριθ. πρωτ. 70.

Εφορείαν Αρχαιοτήτων. Εις Θεσσαλονίκην.

Αναφέρω υμίν ότι παρεδόθη υπό του μαθητού της Σχολής Λιμένος Χαράλαμπους Θεολογίτου χεω μαρμαρίνη παιδός κρατούσα δέσμη, δώσας εις αυτόν απόδειξιν παραλαβής και ευχαριστήσας αυτόν διά την ευγενή του ψυχήν και κατέθεσα εν τω Μουσείω.

Εν Θάσω τη 6 Φεβρουαρίου 1920

Ο φύλαξ Αρχαιοτήτων

Σ. Χατζηναναστασίου

Για την παράδοση των μαθητών Νικολάου Σοφιά και Κ. Προέδρου εκδίδεται απόδειξη παραλαβής:

Αριθ.Πρωτ.95

Απόδειξις παραλαβής αρχαιοτήτων

Παρέλαβον παρά του μαθητού Νικολάου Σ. Σοφιά εν άγαλμα ακέφαλον, γυνόν· επίσης παρά του ετέρου μαθητού Κ. Προέδρου και του Ν.Σοφιά έτερον ήμισυ άγαλμα· και τους δυο τούτους ευγενείς την ψυχήν μαθητάς ευχαριστώ διά την καλήν των πράξιν.

Εν Λιμένι τη 10 Οκτωβρίου 1925

Ο φύλαξ αρχαιοτήτων Θάσου

Σ. Χατζηναστασίου

Μετά την αποχώρηση του φύλακα αρχαιοτήτων Σ. Χατζηναστασίου την ευθύνη της διαχείρισης του αρχαιολογικού Μουσείου, μετά από τηλεγραφική διαταγή της Γενικής Διοικήσεως Κομοτηνής (3 Οκτωβρίου 1925)⁵², αναλαμβάνει ο δημοδιδάσκαλος του Δημοτικού Σχολείου Λιμένος Κίμων Αναστασιάδης, ο οποίος παραλαμβάνει τα κλειδιά του Μουσείου στις 10 Οκτωβρίου 1925⁵³.

Τρία ονόματα φυλάκων αρχαιοτήτων εμφανίζονται στο χρονικό διάστημα της επιμελητείας του Κ. Αναστασιάδη: Στις 23.5.1926 διορίζεται φύλακας αρχαίων ο Φώτιος Κυριακδέλης, που αποχωρεί αμέσως και αντικαθίσταται από τον Δ. Πορτοκάλογλου, ο οποίος προσβάλλεται αμέσως μετά το διορισμό του από ημιπληγία. Ο Κ. Αναστασιάδης προτείνει ως αντικαταστάτη του τον Γ. Τσακώνη⁵⁴ αλλά διορισμός φύλακα δεν πραγματοποιείται. Στην παραίτησή του ο Κ. Αναστασιάδης, την οποία υποβάλλει ένα μήνα μετά τον επίσημο διορισμό του ως επιμελητού του Μουσείου⁵⁵, αναφέρεται στην ανάγκη πρόσληψης δύο φυλάκων αρχαιοτήτων⁵⁶.

Από τα πρωτοκολλημένα στο αρχείο του Μουσείου έγγραφα ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το πρωτοκολλημένο με αριθ.πρωτ. 104/8.3.1927 τηλεγράφημα του Υπουργείου, το οποίο αναγγέλλει την κατάργηση του Νομοθετικού Διατάγματος «περί πληρωμής δικαιώματος επισκέψεως αρχαιοτήτων και Μουσείου παρά ξένων επισκεπτόμενων την Ελλάδα». Το Μουσείο Θάσου δεν πρέπει να περιλαμβανόταν στην κατηγορία των Μουσείων με εισιτήριο, γιατί δεν έχουν εμφανισθεί έγγραφα σχετικά με διαχείριση εισιτηρίων.

Ενδιαφέρουσες είναι ορισμένες παρεμβάσεις του Κίμωνα Αναστασιάδη για την προστασία των αρχαίων, όπως το τηλεγράφημα προς τον κ. Έφορον Αρχαιοτήτων

52. Βιβλίων απογραφής, αριθ. πρωτ. 96/3 Οκτωβρίου 1925.

53. Βιβλίων απογραφής, αριθ. πρωτ. 97/10 Οκτωβρίου 1925.

54. Βιβλίων απογραφής, αριθ. πρωτ. 108/21 Ιουνίου 1927.

55. (Αριθ. 18135/575 Υπουργική Απόφαση), πρβλ. Βιβλίων απογραφής, αριθ. πρωτ. 109/28 Ιουνίου 1927.

56. Βιβλίων απογραφής, αριθ. πρωτ. 110/1 Ιουλίου 1927.

«διά την χρησιμοποίησιν μαρμάρινων πλακών προς κατασκευήν προκυμιάς», το οποίο προκάλεσε την άμεση αντίδραση της Εφορείας Αρχαιοτήτων Θεσσαλονίκης, η οποία με τηλεγράφημα απαγόρευσε την «ανόρυξιν αρχαίων μαρμάρων για οιαδήποτε χρήσιν»⁵⁷.

Στις 28 Ιουλίου 1927 ο Κίμων Αναστασιάδης αναχωρεί –προφανώς λόγω μετάθεσης– από το Λιμένα και παραδίδει τα κλειδιά του Μουσείου στον επόμενο διευθυντή του Δημοτικού Σχολείου του Λιμένου Βασίλειο Τσάμπρα⁵⁸, ο οποίος θα ασκήσει τα καθήκοντα του επιμελητού του Μουσείου, ως την ίδρυση της Αρχαιολογικής Επιμελητείας Αρχαιοτήτων Καβάλας και την άφιξη του Γ. Μπακαλάκη στα τέλη του 1933.

Στο «Βιβλίον απογραφής του Μουσείου Θάσου» καταχωρείται αλληλογραφία με την υπογραφή του Β. Τσάμπρα ως την 26.6.1930⁵⁹.

Το πρώτο έγγραφο του Β. Τσάμπρα αναφέρεται στην επίσπευση του διορισμού φύλακος αρχαιοτήτων, που εξακολουθούσε να εκκρεμεί:

Αριθ.114

Προς τον κ. Έφορον Αρχαιοτήτων Αν.Μακεδονίας. Θεσσαλονίκη.

Λαμβάνω την τιμήν να αναφέρω ότι το ζήτημα του διορισμού φύλακος διά τας εδώ αρχαιοτήτας επείγει, καθ' ότι κατά την περίοδον αυτήν ήρχισεν να κτίζεται κτίριον διά καπναποθήκην⁶⁰, του οποίου τους λίθους προμηθεύονται από τα πέριξ της καμποπόλεως μέρη. Επειδή όμως είναι ενδεχόμενον κατά την ώραν της περισυλλογής να ανευρίσκονται και διάφορα αρχαιολογικά αντικείμενα, διά τούτο παρίσταται ανάγκη όπως υπάρξη άνθρωπος επιτετραμμένος, όστις να παρακολουθεί τα πράγματα εκ του σύνεγγυς. Προς πρόληψιν λοιπόν του ενδεχομένου τούτου παρακαλώ υμάς όπως ευαρεστούμενοι ενεργήσητε και επισπευσθή ο διορισμός αρχαιοφύλακος.

Λιμήν 27.8.27

Ο επιμελητής Αρχαιοτήτων

Β. Τσάμπρας

Ο νέος φύλακας διορίζεται ένα μήνα αργότερα, στις 11 Σεπτεμβρίου 1927. Είναι ο Δημήτρης Χαριτόπουλος⁶¹, ο οποίος θα παραμείνει ο μοναδικός φύλακας αρχαιοτήτων του Μουσείου και των αρχαιοτήτων της Θάσου ως και την πρώτη μεταπολεμική δεκαετία.

Στις 11 Σεπτεμβρίου πρωτοκολλείται στο αρχείο του Μουσείου και ο διορισμός του Β. Τσάμπρα ως επιμελητού αρχαιοτήτων.

Πρέπει να σημειώσουμε ότι τα μέτρα προστασίας των αρχαίων είναι ιδιαίτερα

57. Βιβλίον απογραφής, αριθ. πρωτ. 105/9.3.1927, αριθ. πρωτ.106.

58. Βιβλίον απογραφής, αριθ. πρωτ. 113/26 Ιουλίου 1927.

59. Βιβλίον απογραφής, αριθ. πρωτ. 114/27. 8.1927-133/26.6.1930.

60. Πιθανόν πρόκειται για το κτίριο που στεγάζει σήμερα το ξενοδοχείο «Αμφίπολις».

61. Βιβλίον απογραφής, αριθ. πρωτ. 115/11 Σεπτεμβρίου 1927.

κρίσιμα στο Λιμένα μετά την εγκατάσταση προσφύγων της Μικρασιατικής καταστροφής του 1922⁶².

Τον Ιούνιο του 1929 εμφανίζεται για πρώτη φορά στο «Βιβλίο απογραφής» του Μουσείου Θάσου η υπογραφή τακτικού υπαλλήλου της Εφορείας Αρχαιοτήτων Θεσσαλονίκης Χαράλαμπου Μακαρόνα⁶³, επιμελητού αρχαιοτήτων της Εφορείας Αρχαιοτήτων Θεσσαλονίκης, ο οποίος επισκέφθηκε τη Θάσο για λόγους υπηρεσιακούς⁶⁴.

Το πλήθος των αρχαίων και τα προβλήματα του κτιρίου προσανατολίζουν την Κεντρική Υπηρεσία του Υπουργείου στην ανέγερση μουσειακού κτιρίου. Το μουσειακό κτίριο στη Θάσο, το πρώτο Μουσείο στη Βόρεια Ελλάδα, κτίζεται με σχέδια του αρχιτέκτονα της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής Henri Doucoux, από την κυβέρνηση Ε. Βενιζέλου με υπουργό Παιδείας τον Γεώργιο Παπανδρέου. Βουλευτής της Θάσου είναι ο Αύγουστος Θεολογίτης του κόμματος των Φιλελευθέρων⁶⁵, ο οποίος παρακολουθεί από κοντά την εξέλιξη του έργου, όπως προκύπτει από την αλληλογραφία.

Καθώς η έρευνα στα αρχεία της Εφορείας Αρχαιοτήτων, του Ιστορικού Αρχείου Μακεδονίας, του Υπουργείου Πολιτισμού και της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής δεν έχουν ακόμα ολοκληρωθεί, δεν έχει ακόμα εξακριβωθεί με ακρίβεια η πορεία του σχεδιασμού αυτού του έργου⁶⁶. Οπωσδήποτε όμως η πρώτη ιδέα για την ίδρυση αρχαιολογικού Μουσείου στη Θάσο διατυπώθηκε πριν από την ένταξη του

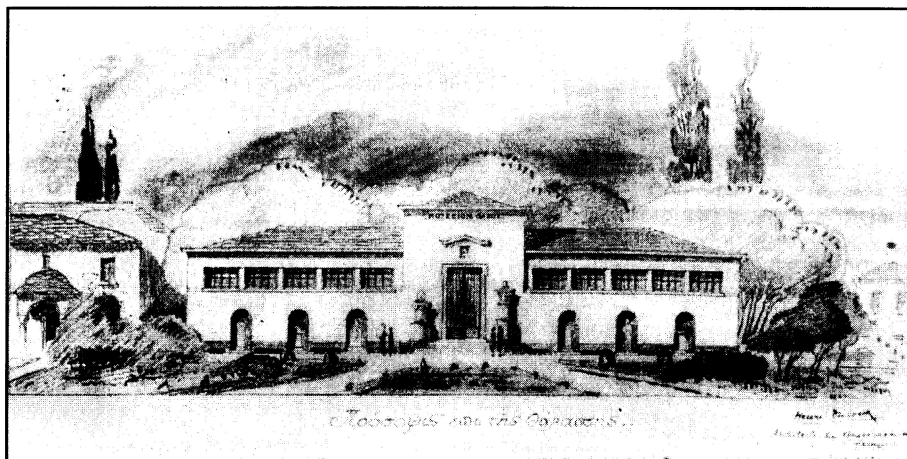
62. Χ. Βαμβούρη-Φανή Τσέκου, Εγκατάσταση προσφύγων στη Θάσο, Γ' Συμπόσιο Θασιακών Μελετών, *Θασιακά*, 10(1996-1997) (2001), 123-136.

63. *Βιβλίο απογραφής*, αριθ. πρωτ. 127/25 Ιουνίου 1929, αριθ. 128/25 Ιουνίου 1929.

64. Η άφιξη του Χαράλαμπου Μακαρόνα συνδέεται πιθανότατα με κάποια εμπλοκή του P. Denambes με τις τοπικές τελωνειακές αρχές.

65. Κ. Χιόνη, Βιογραφίες νεότερων ανδρών της Θάσου, Αύγουστος Θεολογίτης και Νίκος Βασιλικός, *Θασιακά*, 2 (1985), 109-113.

66. Στο αρχείο της ΙΣΤ' Εφορείας Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων της Θεσσαλονίκης για την άδεια μελέτης του οποίου ευχαριστώ την Ελένη Τρακοσοπούλου, Διευθύντρια της Εφορείας, δεν ολοκληρώθηκε η έρευνα λόγω των πρακτικών δυσκολιών που προέκυψαν με τις οικοδομικές εργασίες βελτίωσης του Αρχαιολογικού Μουσείου Θεσσαλονίκης. Στο Ιστορικό Αρχείο Μακεδονίας δεν εργάσθηκα ακόμη. Από την άλλη πλευρά στο Υπουργείο Πολιτισμού δεν έχει ολοκληρωθεί η ταξινόμηση του αρχείου της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας και το αρχαιολογικό υλικό, που μου ήταν προσιτό, ήταν αυτό της δεκαετίας 1930-1950. Καθώς η εργασία ωστόσο της ταξινόμησης των εγγράφων προχωρεί, χάρις και στον προσωπικό ενθουσιασμό της αρχαιολόγου Μ. Πάντου και του Διευθυντού της Διεύθυνσης Αρχείου Π. Πάντου, ελπίζω πως γρήγορα θα καταστεί δυνατή η ολοκλήρωση της έρευνας και η διαμόρφωση του προοριζόμενου για τη στέγαση του αρχείου κτιρίου. Προς το παρόν δεν είχα πρόσβαση σε έγγραφα της χρονικής περιόδου 1920-1930, κατά την οποία προετοιμάστηκε η ανέγερση του Αρχαιολογικού Μουσείου Θάσου. Αισιόδοξη είμαι και για τα αποτελέσματα της έρευνας στο αρχείο της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής για την άδεια μελέτης του οποίου ευχαριστώ θερμότατα τον Διευθυντή της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής, αγαπητό φίλο και συνάδελφο.

Εικόνα 4. Σχέδιο όψης νέου Μουσείου. Σχέδιο Η. Doucoux. Αρχείο Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής (EFA).

νησιού στο ελληνικό κράτος: «...εκτός εάν εις το εξής τα αρχαιολογικά ευρήματα αθροιζόμενα εις ασφαλές τι μέρος φυλάσσονται καλώς υπό εμμίσθων φυλάκων, ιδρυόμενοι τοιουτοτρόπως –εννοούμε τη αδεία της Κυβερνήσεως– εν Θάσω Αρχαιολογικού Μουσείου, οπότε και η Κυβέρνησις θα τα έχει όλα εν ασφαλεία, ενώ τώρα το εν κατοπιν του άλλου χάνεται και δεν μένει τίποτε διά το Μουσείον της Κωνσταντινουπόλεως. Η πρότασις του πολυτίμου και καλού πατριώτου κ. Δ. Κλωνάρη (πρώην Δημάρχου), ην και διά της «Νέας Αληθείας» εποίησεν άλλοτε περί ιδρύσεως Αρχαιολογικού Μουσείου εκ μέρους της κυβερνήσεως εν Θάσω, είναι συνετωτάτη». Σ. Μερτζίδης, *Θασιακά*, ήτοι *Ιστορία της νήσου Θάσου*, Εν Αθήναις (1911), 205.

Το τοπικό αυτό αίτημα, το οποίο μετά τις ανασκαφές της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής θα πρέπει να είχε εδραιωθεί στη συνείδηση των Θασίων, φαίνεται ότι προώθησαν προς το Υπουργείο Παιδείας τοπικές αρχές με τη στήριξη και των μελών της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής που πραγματοποιούσαν τις ανασκαφές στη Θάσο. Ο Σύνδεσμος Κοινοτήτων Θάσου, ο βουλευτής της Θάσου Αύγουστος Θεολογίτης, οι οποίοι εμφανίζονται εν συνεχεία να παρακολουθούν και να στηρίζουν το έργο, θα πρέπει να είχαν παίξει εξ αρχής ουσιαστικό ρόλο. Η Εκκλησιαστική Επιτροπή του ναού του Αγίου Νικολάου, η οποία υπάγεται στη Μητρόπολη Φιλίππων-Νεαπολέως και Θάσου, παραχωρεί το οικόπεδο⁶⁷. Η Γαλλική Αρχαιολογική Σχολή προσφέρει τα ολοκληρωμένα σχέδια του μουσειακού κτιρίου, που είναι έτοιμα κατά το 1930 (εικ. 4).

67. Κώδικας ναού Αγίου Νικολάου. Πρβλ. και έγγραφο Ιεράς Μητρόπολεως Φιλίππων-Νεαπόλεως και Θάσου στο Αρχείο του Υπουργείου Πολιτισμού.

Εικόνα 5. Γενονατικός πύργος. Φωτογραφικό Αρχείο Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής (EFA).

Το Φεβρουάριο του 1931 εκδίδεται η αριθ. 13002/28.2.1931 υπουργική απόφαση με υπογραφή Γωργίου Παπανδρέου για τη χρηματοδότηση της Νομαρχίας Καβάλας με το ποσόν των 500.000 δρχ. και με τον όρο να συμβάλουν και οι τοπικές κοινότητες με προσωπική εργασία⁶⁸. Ο βουλευτής Α. Θεολογίτης ζήτησε τον Απρίλιο του 1931 από το Υπουργείο Οικονομικών την παραχώρηση ατέλειαι στα τσιμέντα, αίτημα που δεν έγινε δεκτό⁶⁹.

Με την ανέγερση του Μουσείου κατεδαφίζεται ο ολοέν καταστρεφόμενος και φοβερός την όψιν⁷⁰ γενονατικός πύργος (εικ. 5), ο οποίος σωζόταν στην πλατεία έξω από την είσοδο του σημερινού Αρχαιολογικού Μουσείου. Η εισήγηση είναι του μεγάλου Έλληνα αναστηλωτή-αρχιτέκτονα Αναστασίου Ορλάνδου, ο οποίος ως διευθυντής της Διεύθυνσης Αναστήλωσης και Συντήρησης Αρχαίων και Ιστορικών Μνημείων έπρεπε να αντιμετωπίσει τα προβλήματα των μνημείων και των μουσείων στα πλαίσια των δυνατοτήτων της τότε Αρχαιολογικής Υπηρεσίας αλλά και του

68. Διεύθυνση Αρχείου Υπουργείου Πολιτισμού -Φάκελος Μουσείου Θάσου.

69. Διεύθυνση Αρχείου Υπουργείου Πολιτισμού -Φάκελος Μουσείου Θάσου.

70. Σ. Μερτζίδης, *Θασιακά, ήτοι Ιστορία της νήσου Θάσου* (1911), 94-95.

ιδεολογικού πλαισίου της εποχής του μεσοπολέμου⁷¹. Σήμερα δυσκολευόμαστε να κατανοήσουμε τη σκοπιμότητα αυτής της κατεδάφισης, αλλά οι αποφάσεις αυτού του είδους υπαγορεύονταν όχι μόνο από την αδυναμία της ελληνικής πολιτείας να συντηρήσει στην ελληνική περιφέρεια ερειπωμένα μνημεία, τα οποία λόγω του ύψους της διατήρησής τους μπορούσαν να θέσουν σε κίνδυνο την ασφάλεια των πολιτών, αλλά και από τη διαφορετική από σήμερα ιδεολογία, η οποία αποτιμούσε τα μνημεία με την αισθητική της εποχής και ανάλογα με τη σύνδεσή τους με ορισμένες περιόδους της ελληνικής ιστορίας.

Το Μουσείο αρχίζει να κτίζεται το Μάιο 1931 και στις 22.8.1931 το Μουσείο έχει πάρει ήδη τη μορφή του. Ο εργολάβος Γ. Σάντας είναι αισιόδοξος για την ποιότητα της δουλειάς του: *Τη στέγη θα τη στεγάσω με σχιστόπλακες και δεν φαντάζεσθε τι ωραία θα γίνει. Έχω συνεννοηθεί με τον Ορλάνδο δι' αυτό το ζήτημα. Η εργασία μου έγινε πολύ επιμελημένη και δεν έφυγα ούτε ένα χιλιοστόν από το σχέδιον*⁷².

Το κτίριο στεγάσθηκε τελικά με κεραμίδια και με κάποιες αλλαγές στην πρόσοψη, όπου –πιθανότατα ύστερα από συνεννόηση με το διευθυντή της Αναστήλωσης Αν. Ορλάνδο– παραλήφθηκαν οι προβλεπόμενες στο αρχικό σχέδιο του Η. Doucoux κόγχες. Από τον εργολάβο Γ. Σάντα έχουμε και την πρώτη φωτογραφία του νέου κτιρίου⁷³ (εικ. 6).

Με την πρόοδο ωστόσο των εργασιών διαπιστώνεται η ανεπάρκεια της πίστωσης των 500.000 δραχμών που είχε διατεθεί από το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων για την αποπεράτωση του κτιρίου, αλλά την αίτηση για συμπληρωματική χρηματοδότηση απορρίπτει το Υπουργείο παρά τη θετική εισήγηση της Νομαρχίας Καβάλας στο αίτημα του Συνδέσμου Κοινοτήτων Θάσου⁷⁴. Η μη επαρκής χρηματοδότηση του έργου άφησε σειρά ελλείψεων και κακοτεχνιών στο κτίριο, οι οποίες δυσχέραναν επί χρόνια τη λειτουργία του.

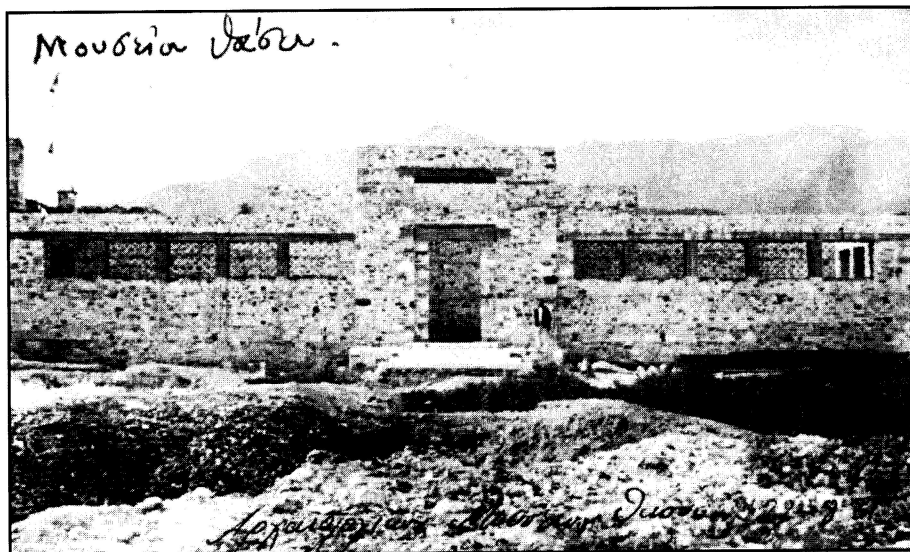
Τον Αύγουστο του 1933 το κτίριο είχε σχεδόν ολοκληρωθεί και από την Εφορεία Αρχαιοτήτων Θεσσαλονίκης αποστέλλεται ο επιμελητής αρχαιοτήτων Χ. Μακαρό-

71. Αναστήλωσης & Συντήρησης Αρχαίων και Ιστορικών Μνημείων αριθ. πρωτ. 89/. Έκθεσις του Αναστασίου Ορλάνδου πρωτοκολλημένη στο αρχείο του Αρχαιολογικού Τμήματος του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων, αριθ. πρωτ. 1412/ 6.5.1931 -Αρχείο Υπουργείου Πολιτισμού -Φάκελος Μουσείου Θάσου. Από την κατεδάφιση του πύργου συγκεντρώθηκαν ορισμένα μαρμάρινα αρχαία ευρήματα, που είχαν χρησιμοποιηθεί ως οικοδομικό υλικό (θραύσματα αρχιτεκτονικών μελών, φθαγμένων γλυπτών και επιγραφών, ανάμεσα στις οποίες ξεχώριζε και ένα θραύσμα καταλόγου θεωρών του 3ου π.Χ.αιώνα), BCH LV(1931), Chronique des fouilles et decouvertes archéologiques, 504.

72. Αρχείο Υπουργείου Πολιτισμού, αριθ. 10/25/1901 -Φάκελος Μουσείου Θάσου.

73. Αρχείο Υπουργείου Πολιτισμού, αριθ. 10/25/1901 -Φάκελος Μουσείου Θάσου.

74. Αριθ. 59108/3231/13.10.1931 έγγραφο με την υπογραφή του Υπουργού Παιδείας και Θρησκευμάτων Γεωργίου Παπανδρέου. Διεύθυνση Αρχείου Υπουργείου Πολιτισμού -Φάκελος Μουσείου Θάσου.

Εικόνα 6. Μουσείο Θάσου 1931. Διεύθυνση Αρχείου Υπουργείου Πολιτισμού. Φάκελος Μουσείου Θάσου.

νας για να προετοιμάσει τη μεταφορά των αρχαίων από το παλιό κτίριο και την έκθεσή τους στο νέο Μουσείο. Ύστερα από επιτόπια επίσκεψη ο Χ. Μακαρόνας στην αναφορά του προς τον Έφορο Μακεδονίας προτείνει μεν τη μεταφορά ενός μέρους μόνον των εκθεμάτων στο νέο Μουσείο, λόγω των οικονομικών δυσχερειών, αλλά και των πρακτικών δυσκολιών που συνεπάγεται η μεταφορά μεγάλου όγκου μαρμάρινων γλυπτών⁷⁵, επισημαίνει ωστόσο την ανάγκη να μεταφερθούν το γρηγορότερο τα αρχαία από το παρακείμενο παλαιό Μουσείο. Στη φωτογραφία του νέου Μουσείου που επισυνάπτει διακρίνεται στην ανατολική πλευρά του νέου κτιρίου ένα μέρος αυτού του παλαιού κτιρίου (εικ. 7).

Τα προβλήματα στατικότητας και ασφάλειας αυτού του παλαιού κτιρίου διεκτραγωδεί με την αναφορά του στην Εφορεία Αρχαιοτήτων Θεσσαλονίκης ο επιμελητής του Μουσείου Θάσου Β. Τσάμπρας στις 7 Ιανουαρίου 1934⁷⁶, ενώ ο Σύνδεσμος Κοινοτήτων Θάσου προσφέρεται να συνδράμει οικονομικά στην ολοκλήρωση των εργασιών του νέου Μουσείου και στη μεταφορά των αρχαίων σ' αυτό⁷⁷.

Πρέπει να σημειώσουμε το έντονο ενδιαφέρον, με το οποίο παρακολουθεί την ανέγερση του Αρχαιολογικού Μουσείου η τοπική κοινωνία της Θάσου, η οποία μέ-

75. 8.8.1933 - Διεύθυνση Αρχείου Υπουργείου Πολιτισμού -Φάκελος Μουσείου Θάσου.

76. Αριθ. πρωτ. 5/7.1.1934.

77. Βλ. έγγραφο Συνδέσμου Κοινοτήτων Θάσου 18.1.1934 -Αρχείο ΙΗ' ΕΠΚΑ Καβάλας.

Εικόνα 7. Μουσείο Θάσου 1933. Διεύθυνση Αρχείου Υπουργείου Πολιτισμού. Φάκελος Μουσείου Θάσου. Στην άκρη του νέου κτιρίου διακρίνεται ένα μέρος του παλαιού κτιρίου.

σα από το Σύνδεσμο Κοινοτήτων Θάσου διαθέτει χρηματικές πιστώσεις και προσωπική εργασία. Με πρόταση του Συνδέσμου Κοινοτήτων Θάσου άλλωστε είχε κτισθεί με σχέδια της Διεύθυνσης Αναστήλωσης πίσω από το αρχικό, σχεδιασμένο από τον αρχιτέκτονα της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής Η. Doucoux, κτίριο του Μουσείου η μεγάλη αίθουσα, η οποία προορίζεται για έκθεση θασιακών προϊόντων.

Εν τω μεταξύ τα πολλαπλά προβλήματα του Μουσείου Θάσου, η επέκταση των ανασκαφών της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής στη Θάσο και στους Φιλίππους και η ανάγκη να οργανωθεί καλύτερα η μέριμνα των αρχαιοτήτων στη Μακεδονία και στη Θράκη επέβαλαν τελικά τη δημιουργία της Αρχαιολογικής Επιμελητείας Καβάλας ως παράρτημα της Εφορείας Αρχαιοτήτων Μακεδονίας, που είχε την έδρα της στη Θεσσαλονίκη⁷⁸.

Πρώτος επιμελητής τοποθετείται ο Γεώργιος Μπακαλάκης, ο οποίος με μεγάλη χαρά αφήνει τη Δυτική Μακεδονία, για την οποία τον προόριζε ο τότε διευθυντής της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας Αντώνιος Κεραμόπουλος, καθηγητής της αρχαιολογίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, για να εγκατασταθεί στην Καβάλα. Για τον Γεώργιο Μπακαλάκη η Ανατολική Μακεδονία βρισκόταν γεωγραφικά και πολιτιστικά πιο κοντά στη χαμένη πατρίδα του τη Χιλή της Αν. Θράκης. Συνεχίζοντας τις μελέτες του στον ιωνικό κόσμο της ελληνικής αρχαιότητας, με τον οποίο ήταν ήδη

78. Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, αριθ. πρωτ. 58456/59/30 Οκτωβρίου 1933 εγκρίνει δαπάνη 1000 δρχ. για την προμήθεια ειδών γραφείου προς χρήση του νεοσύστατου Γραφείου Αρχαιοτήτων Καβάλας.

εξοικειωμένος από τη θητεία του στη Δήλο, ανοίγει ένα νέο κεφάλαιο της ελληνικής αρχαιολογικής έρευνας στην Ανατολική Μακεδονία και την Αιγαιακή Θράκη.

Η πρώτη γνωριμία του Γεώργιου Μπακαλάκη με τα προβλήματα του Αρχαιολογικού Μουσείου και των αρχαιολογικών χώρων της Θάσου αποτυπώνεται στην από 29.1.1934 αναφορά του:⁷⁹ «Επισκεφθείς τη Θάσο και τας ανασκαφάς και ευρήματα της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής, έστω και προ της εκδόσεως ακόμη του προαναγγελλέντος χρηματικού εντάλματος διά δαπάνην περιοδείας μου, έχω την τιμήν να υποβάλλω υμίν την κατωτέρω μικράν περί της καταστάσεως έκθεσιν.

Το παλαιόν Μουσείον εντός του οποίου φυλάσσονται τα μέχρι τούδε ευρήματα είναι θαύμα ότι δεν κατέρρευσεν ακόμη. Το κτίριον φέρει ρωγιάς μεγαλυτέρας ακόμη και του 0,15 μ. πλάτος και εις πολλά σημεία εξικνούμενα καθ' όλον το ύψος του. Αφήνω κατά μέρος το ζήτημα της ασφαλείας, διότι το κτίριον ούτε παραθυρόφυλλα έχει ούτε και η εν γένει κατάστασίς του είναι ασφαλής. Το παρακείμενον ωραίον πραγματικώς κτίριον του νέου Μουσείου είναι ημιτελές...».

Στις 7.2.1934 ο επιμελητής αρχαιοτήτων Καβάλας παίρνει εντολή από το Υπουργείο Παιδείας να μεταβεί στη Θάσο για να μεταφέρει τα αρχαία από το παλαιό στο νέο Μουσείο⁸⁰. Τα οδοιπορικά έξοδά του αναλαμβάνει ο Σύνδεσμος Κοινοτήτων Θάσου⁸¹.

Στις 2 Απριλίου τα αρχαία έχουν μεταφερθεί στο νέο Μουσείο, πλην του κριοφόρου, η μεταφορά του οποίου απαιτεί ειδικό τεχνίτη. Τηλεγράφημα του Γ. Μπακαλάκη αναφέρει:

Αρχαιολογική Επιμελητεία Καβάλας

Αριθ. πρωτ. 53/28

Εν Καβάλα 2 Απριλίου 1934

Τηλ/μα

Υπουργείον Παιδείας. Τμήμα Αρχαιολογίας. Αθήνας.

Συλλογή Θάσου μετεφέρθη πλην κριοφόρου κούρου αναστηλωμένου έξωθεν παλαιού κτιρίου δομένου ειδικού τεχνίτου αποστολήν διά μεταφορά και επανίδρυσίν του.

Επιμελητής Μπακαλάκης

Για τη μεταφορά του κριοφόρου το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων είχε εκδώσει από τον Απρίλιο του 1934 εντολές μετακίνησης για τον καλλιτέχνη των Μουσείων Α. Παναγιωτάκη⁸² και τον αρχιτεχνίτη συγκολλητή Γ. Κοντογεώργη⁸³,

79. Αριθ. πρωτ. 12/29.1.1934.

80. Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, αριθ. πρωτ. 6933/7.2.1934, Αρχείο ΙΗ' ΕΠΚΑ Καβάλας.

81. Πρβλ. τηλεγράφημα 9 /2/1934 Γ. Μπακαλάκη προς τον Πρόεδρον του Συνδέσμου Κοινοτήτων Θάσου, Νικολέτση -Αρχείο ΙΗ' ΕΠΚΑ.

82. Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, αριθ. πρωτ. 19602/1706/10 Απριλίου 1934.

83. Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, αριθ. πρωτ. 21352/17688/18 Απριλίου 1934.

αλλά ο Γ. Μπακαλάκης ανησυχεί για τη στατική μελέτη του κτιρίου⁸⁴ και μόνο μετά τη διαβεβαίωση του Υπουργείου ότι στο δάπεδο του κτιρίου έχει προβλεφθεί το βάρος του κούρου⁸⁵ σχεδιάζει την επανέκθεση των αρχαίων στο νέο Μουσείο και τη μεταφορά του κούρου.

Ύστερα από διαδοχικές αναφορές και αιτήματα του Γ. Μπακαλάκη⁸⁶ εγκρίνεται πίστωση 215.000 δραχμών για τις εργασίες αποπεράτωσης του νέου Μουσείου⁸⁷. Στις εργασίες περιλαμβάνονται συμπληρωματικές εργασίες στο νέο κτίριο, επανέκθεση των αρχαίων και κατασκευή του τοίχου της αυλής.

Στις 14 Αυγούστου 1934 και ενώ ο Γ. Μπακαλάκης βρίσκεται στη Φλώρινα, προκύπτει ένα οξύ πρόβλημα. Ο φύλακας αρχαιοτήτων Θάσου Δημήτριος Χαριτόπουλος αποστέλλει επείγουσα αναφορά στη Φλώρινα, στην οποία απαντά με τηλεγράφημα ο Γ. Μπακαλάκης:

Θάσος 14/8/34

Αγαπητέ Μπακαλάκη, χάρω· μάθε ότι το παλαιόν Μουσείον το ηγόρασεν ο εργολάβος και το κατεδάφισεν διά να πάρει την πέτρα και να κτίσει το προαύλιον του νέου Μουσείου. Τον είπα και άφησε την γωνία όπου στηρίζεται ο κούρος, αλλά αργότερα θα χρειασθεί να το χαλάσει και αυτό και πού θα στηριχθεί ο κούρος;

Αυταίς ταις ημέραις ήλθε και ο κ. Ντεβαμπέζ και γράφει εις το Μουσείον, ουδέν άλλο. Χαιρετισμούς από την Κυρίαν και από τα παιδιά. Χαιρετώ Δ. Χαριτόπουλος. Φλώρινα 16/8/1934

Αριθ. 154/16.8.1934

Χαριτόπουλον, Φύλακα Αρχαιοτήτων Θάσου

Μέρος τοίχου παλαιού Μουσείου, όπου στηρίζεται άγαλμα κριοφόρου, πρέπει να διατηρηθεί δι' ασφάλειαν αρχαίων· μέχρι αφίξεώς μου λάβη εργολάβος γνώσιν του τηλεγραφήματος. Εν ανάγκη ειδοποιηθή αστυνομία.

Επιμελητής Μπακαλάκης

Μετά από τηλεγραφική εντολή του Υπουργείου⁸⁸ στις 7.9.1934 ο Γ. Μπακαλάκης φθάνει στη Θάσο και στις 12.9.1934 ζητά επειγόντως τεχνίτη για τις επανεκθετικές εργασίες του Μουσείου, στις οποίες περιλαμβάνεται και η μεταφορά του κριοφόρου στο νέο Μουσείο⁸⁹. Καθώς καθυστερεί η άφιξη του τεχνίτη από την Αθήνα, ο Γ. Μπακαλάκης προειδοποιεί το Τμήμα Αρχαιολογίας στο Υπουργείο Παιδείας ότι

84. Αρχαιολογική Επιμελητεία Καβάλας, αριθ. πρωτ. 109/3 Ιουνίου 1934.

85. Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων - Διεύθυνσις Αναστήλωσης και Συντηρήσεως Αρχαίων και Ιστορικών Μνημείων, αριθ. 206 / 20 Ιουνίου 1934.

86. Αρχαιολογική Επιμελητεία Καβάλας, αριθ. πρωτ. 121/22.6.34, αριθ. πρωτ. 122/23.6.1934 και 127/73/1934, αριθ. 132/76 20.7.1934, αριθ. πρωτ. 134/21.7.1934.

87. Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, αριθ. πρωτ. 41880/3324/11 Ιουλίου 1934.

88. Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, αριθ. πρωτ. 54491/4462/7.9.1934.

89. Αρχαιολογική Επιμελητεία Καβάλας, αριθ. πρωτ. 162 / 12.9.1934.

δεν θα είναι δυνατόν να ετοιμασθεί το Μουσείο ως τις 18 Οκτωβρίου, ημερομηνία κατά την οποία έχει προγραμματισθεί η επίσκεψη στη Θάσο του βασιλέως της Αιγύπτου Φουάτ. Η επίσκεψη αυτή δεν πραγματοποιήθηκε, αλλά μετά την άφιξη στις 19 Σεπτεμβρίου του αναμενόμενου τεχνικού προσωπικού από την Αθήνα, στις 29 Οκτωβρίου 1934 ο Γ. Μπακαλάκης αναφέρει τη μεταφορά του κριοφόρου στο νέο Μουσείο της Θάσου στην 6 σελίδων έκθεση που υποβάλλει στο Τμήμα Αρχαιολογίας του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων για το εκθεσιακό πρόγραμμα του νέου Μουσείου⁹⁰.

Μετά τη μεταφορά του κριοφόρου κατεδαφίζεται και το τελευταίο κτιριακό κατάλοιπο του πρώτου Δημοτικού Σχολείου του Λιμένου και του πρώτου Αρχαιολογικού Μουσείου της Θάσου. Στο νέο μουσειακό κτίριο αρχίζει ένα νέο κεφάλαιο της ιστορίας του Αρχαιολογικού Μουσείου της Θάσου. Κάτω από την πίεση του πλήθους και του όγκου των αρχαίων που έπρεπε να στεγασθούν και να εκτεθούν στο νέο κτίριο⁹¹ η μεταξύ του Υπουργείου Παιδείας και του Συνδέσμου Κοινοτήτων Θάσου συμφωνία για χρήση της μεγάλης αίθουσας, που είχε προστεθεί στο αρχικό κτίριο του Η. Δουκουχ ως αίθουσας έκθεσης Θασιακών προϊόντων, δεν ήταν δυνατόν να τηρηθεί⁹².

Στα αρχές του 1935 διαμορφώνεται με δαπάνες της Κοινότητας Λιμένος ο κήπος του Μουσείου⁹³.

Στο μεταξύ τα γεγονότα του 1935 με το κίνημα των Βενιζελικών περνούν και την πόρτα του Μουσείου Θάσου. Ο μοναδικός φύλακας του Μουσείου Θάσου Δ. Χαριτόπουλος απολύεται⁹⁴. Ο Γ. Μπακαλάκης παρεμβαίνει με δυο αναφορές του, στις οποίες εξαιρεί το ήθος του Δ. Χαριτόπουλου ως πολίτη και την αποδοτικότητα και την αφοσίωσή του στα καθήκοντα του φύλακος αρχαιοτήτων. Μετά τη δεύτερη αναφορά του Γ. Μπακαλάκη στις 9 Ιουλίου 1935 ο φύλακας τελικά επανέρχεται στην Υπηρεσία στις 26 Ιουλίου 1935⁹⁵.

Το πρόγραμμα επανέκθεσης των αρχαίων στο νέο Μουσείο συνεχίζεται. Αποστέλλεται στη Θάσο από το Εθνικό Μουσείο ο Ανδρέας Παναγιωτάκης, μουσειακός γλύπτης για να συμπληρώσει την τοποθέτηση αρχαίων που είχε αρχίσει το προηγούμενο έτος⁹⁶, ενώ ο Γ. Μπακαλάκης ζητά από την Εφορεία Αρχαιοτήτων Θεσσαλονίκης στοιχεία του παλαιού ευρετηρίου για να προχωρήσει τις καταγραφές⁹⁷.

90. Αρχαιολογική Επιμελητεία Καβάλας, αριθ. πρωτ. 194/129/29 Οκτωβρίου 1934.

91. Αρχαιολογική Επιμελητεία Καβάλας, αριθ. πρωτ. 177/5 Οκτωβρίου 1934.

92. Πρβλ. απορριπτική απόφαση Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων, αριθ. πρωτ. 70165/5833/4 Νοεμβρίου 1934.

93. Αρχαιολογική Επιμελητεία Καβάλας, αριθ. πρωτ. 226/14 Φεβρουαρίου 1935.

94. Νομαρχία Καβάλας, αριθ. πρωτ. 4829/8 Απριλίου 1935.

95. Αρχαιολογική Επιμελητεία Καβάλας, αριθ. πρωτ. 292/26 Ιουλίου 1935.

96. Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, αριθ. πρωτ. 38218/2363/17.7.1935.

97. Αρχαιολογική Επιμελητεία Καβάλας, αριθ. πρωτ. 902/205/21 8.1935.

Μέσα σε ένα μήνα από 28 Αυγούστου ως 28 Σεπτεμβρίου 1935 ο Γ. Μπακαλάκης και ο Α. Παναγιωτάκης ολοκλήρωσαν το μεγαλύτερο μέρος των επανεκθετικών εργασιών στις αίθουσες του νέου Μουσείου. Στην αριθ. 323 αναφορά του Γ. Μπακαλάκη⁹⁸ το Σεπτέμβριο του 1935 αναφέρονται οι επανεκθετικές εργασίες που πραγματοποιήθηκαν⁹⁹ και εκείνες που υπολείπονται, όπως η έκθεση των επιγραφών και η βελτίωση του φωτισμού. Στην έκθεση των πεπραγμένων προστίθεται και η πρόταση να κατασκευασθούν εκμαγεία των αναγλύφων των πυλών του τείχους και να εκτεθούν στο Μουσείο¹⁰⁰ και να μεταφερθεί με το βάθρο του στο Μουσείο το αέφαλο άγαλμα της Κωμωδίας, το οποίο είχε βρεθεί σε χορηγικό μνημείο του Ιερού του Διονύσου και το οποίο είχε αναστηλωθεί επί τόπου¹⁰¹. Από την πρόταση αυτή, στην οποία επανήλθε ο Γ. Μπακαλάκης και την επόμενη χρονιά¹⁰², πραγματοποιήθηκε τελικά μόνον η μεταφορά του αγάλματος της Κωμωδίας και των βάθρων στο Μουσείο.

Στα τέλη του 1935 η Τοπική Τουριστική Επιτροπή της Θάσου ζητά την παραχώρηση της μεγάλης αίθουσας του Μουσείου για τουριστική χρήση. Η εισήγηση όμως του επιμελητού αρχαιοτήτων είναι αρνητική¹⁰³, όπως και η τελική απόφαση του Υπουργείου Παιδείας¹⁰⁴.

Κατά το 1936 καταγράφονται οι προσπάθειες να αντιμετωπισθούν κτιριακά προβλήματα του Μουσείου από τα οποία το πιο σημαντικό είναι η εξασφάλιση της υγρασιμότητας της στέγης¹⁰⁵. Καθώς τα προβλήματα δεν έχουν λυθεί και το Νοέμβριο πλημμυρίζει το Μουσείο¹⁰⁶, χρηματοδοτείται από το Υπουργείο Θρησκευμάτων και Παιδείας τελικά η Τεχνική Υπηρεσία Νομαρχίας για να εκτελέσει τις αναγκαίες τεχνικές εργασίες¹⁰⁷. Οποσδήποτε όμως παρά τις ατέλειες που περιγράφουν τα έγγραφα, το Μουσείο έχει πια διαμορφωθεί σε επισκέψιμο χώρο, ο οποίος κράτησε σε γενικές γραμμές τη βασική μορφή του ως την κατάργηση της έκθεσης με το πρό-

98. Αρχαιολογική Επιμελητεία Καβάλας, αριθ. πρωτ. 323/224/30 Σεπτεμβρίου 1935.

99. «25 κεφάλια εστηρίχθησαν εις τετραγώνους βάσεις, 6 αγάλματα, 2 μεγάλα ανάγλυφα, 7 ρημοί εντός τοίχων στηρίζαντος εν όλω 15 ανάγλυφα και περί τα 10 αγάλματα συγκολληθέντα».

100. Σημειώνω στη δεκαετία του 80, καθώς τα προβλήματα στη διάβρωση των αναγλύφων ήταν πια ορατά, η Εφορεία Αρχαιοτήτων επανέφερε αντίστροφα τον προβληματισμό με στόχο τη μεταφορά των πρωτοτύπων αναγλύφων στο Μουσείο και την τοποθέτηση στις πύλες αντιγράφων από τεχνητό λίθο. Στην πρόταση αυτή η Κεντρική Υπηρεσία του Υπουργείου Πολιτισμού δεν πήρε ακόμα θέση.

101. BACH XLVII(1923), 540, Chronique des Fouilles et découvertes archéologiques.

102. Αρχαιολογική Επιμελητεία Καβάλας, αριθ. πρωτ. 398/4.6.1936.

103. Αρχαιολογική Επιμελητεία Καβάλας, 351/4.3.1936.

104. Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, αριθ. 16281/1029/13.3.1936 και 17257/1080/16.3.1936.

105. Αρχαιολογική Επιμελητεία, αριθ. πρωτ. 397/4.6.1936.

106. Αρχαιολογική Επιμελητεία, αριθ. πρωτ. 397/4.6.1936.

107. Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, αριθ. πρωτ. 64415/6502/2.12.1936, πίστωση 30.000 δραχμών.

σφατο κτιριακό πρόγραμμα επέκτασης του Μουσείου.

Τα επόμενα χρόνια ως την κήρυξη του Β΄ Παγκόσμιου πολέμου στο αρχείο της Αρχαιολογικής Επιμελητείας Καβάλας οι ειδήσεις για το Μουσείο Θάσου είναι ελάχιστες¹⁰⁸. Μια από αυτές είναι οπωσδήποτε και η απονομή εύφημης μνείας στον φύλακα αρχαιοτήτων Δημήτριο Χαριτόπουλο για ευδόκιμη υπηρεσία¹⁰⁹.

Στα 1941 το αρχείο της Αρχαιολογικής Επιμελητείας Καβάλας περιέχει μόνο μια αναφορά του Γ. Μπακαλάκη, που έχει επιστρέψει από την εκπαιδευτική του άδεια στη Γερμανία, αυτή που αναφέρεται στην εξασφάλιση των αρχαίων από τους κινδύνους του πολέμου και της επικείμενης εισβολής¹¹⁰.

Την ατμόσφαιρα της βουλγαρικής κατοχής αντικατοπτρίζουν τα αποκλειστικά βουλγαρικά ονόματα επισκεπτών του Μουσείου κατά τη διάρκεια της κατοχής 1941-1944, όπως τα διασώζει το βιβλίο απογραφής που είχε αρχίσει ο πρώτος επιμελητής αρχαιοτήτων στα 1913.

Στο πρακτικό της Επιτροπής που κατέγραψε τις ζημίες που υπέστησαν οι αρχαιότητες κατά τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο περιγράφεται η τύχη των αρχαιολογικών χώρων και του Μουσείου στη διάρκεια της κατοχής.

Εις την Θάσον το Μουσείον έμεινεν ως εκ θαύματος άθικτον. Πλην χαλκών νομισμάτων και κεφαλών πήλινων ειδωλίων ακαταγράφων διά την αφαίρεσιν των οποίων ευθύνεται ο υπό των Βουλγάρων αντί του μονίμου φύλακος διορισθείς γνωστός Πολύγνωτος Κλωνάρης, υπάλληλος της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής, ουδέν αντικείμενον λείπει εκ του Μουσείου. Αντιθέτως μάλιστα νεώτερα τυχαία ευρήματα, μέγα ρωμαϊκόν ανάγλυφον, επιγραφαι και πήλιννοι οξυπύθμενοι αμφορείς μετεφέρθησαν εκεί. Ο φύλαξ αναλαβών μετά την απελευθέρωσιν ανέφερεν εις την Εφορείαν Αρχαιοτήτων περί αυτών. Οι Βούλγαροι αρχαιολόγοι και κυρίως ο Theodor Gerasimov μετέφρασαν το ελληνικόν ευρετήριο του Μουσείου εις την γλώσσαν των, συνέταξαν δε και νέον αντίγραφον, το οποίον παραμένει εις το Μουσείον Θάσου. Τα κλειδιά των προθηκών του Μουσείου λαβών ο Gerasimov μετέφερεν εις την Σόφειαν. Αντιθέτως προς το Μουσείον η ανασκαφή Θάσου έπαθεν ζημίας τινάς. Μεταξύ των λίθων μετεφέρθη εις Βουλγαρίαν η ενεπίγραφος βάσις Διός Καταιβάτου (BCH 1936,245 αριθ. 25) από την ελληνιστικήν αγοράν ως δομικόν ίσως μαρμάρινον υλικόν. Κατεστράφη εκ θεμελίων η βασιλική της πόλεως (BCH 1935 πίν. XVII κάτω δεξιά) συνετελεσάντων ίσως και των κακών κατοίκων της νήσου, οί-

108. Αρχαιολογική Επιμελητεία Καβάλας, αριθ. πρωτ. 447, αριθ. πρωτ. 450.

109. Αρχαιολογική Επιμελητεία Καβάλας, αριθ. πρωτ. 472/25.10.1937. Η σχέση της οικογένειας του Δημήτριου Χαριτόπουλου με την αρχαιολογική υπηρεσία συνεχίστηκε με την πρόσληψη του γιου του Δημήτριου Χαριτόπουλου, του Νικόλαου Χαριτόπουλου ως επιστάτη στη Γαλλική Αρχαιολογική Σχολή, και με την πρόσληψη, μετά τη συνταξιοδότηση του Δ. Χαριτόπουλου, του Βασιλείου Μπουκουτσού, άνδρα της κόρης του Δημήτριου Χαριτόπουλου, ως φύλακα στο Μουσείο Θάσου.

110. Αρχαιολογική Επιμελητεία Καβάλας, αριθ. πρωτ. 528/27.II.1941.

τινες από καιρού ήθελον να εξωραϊσθή το κέντρον της κομποπόλεως των και διαρρυθμισθή εις δημόσιον κήπον ο χώρος της βασιλικής. Εντός του χώρου του θεάτρου κατεσκευάσθησαν διάφορα στρατιωτικά φυλάκια και εβλάβησαν εκ τούτων πολλά αρχιτεκτονικά μέλη. Διάφορα αρχιτεκτονικά μέλη του Ηρακλείου, της ρωμαϊκής αγοράς, του κυκλικού βωμιού του Ποσειδωνίου (ΒCH 1926 328 εικ. 6) και δύο βάσεις εκ της εισόδου του ιερού τούτου 321 εικ. 2 μετεφέρθησαν υπό των στρατιωτικών εις διάφορα σημεία της νεωτέρας κομποπόλεως, όπου εχρησιμοποιήθησαν ευτυχώς χωρίς να κοπούν εις την κατασκευήν διαφόρων καταφυγίων και τον στολισμόν των κήπων των κατοικιών των ανωτέρω στρατιωτικών. Ταύτα πάντα πρέπει ταχέως να επαναφερθώσιν ψηφιοζομένης ειδικής πιστώσεως εις την θέσιν των. Διά το Μουσείον της Θάσου πρέπει αμέσως να αγορασθεί κλειδαριά της κυρίας εισόδου κι άλλων -κλειδιά και κλειδαριά διά τας προθήκας του. Πολεμικά χαρσκάματα-τάφροι εις διάφορα σημεία της αρχαίας πόλεως έφερον εις φως αρχαϊκούς τοίχους, οι οποίοι, αν δεν συγκρατηθούν, συντόμως θα καταρρεύσουν. Διά την ανάγκην της αμέσου φροντίδος πρέπει ίσως και η ανασκάπτουσα Σχολή να δαπανήση. Εκ του αναγλύφου της Πύλης του Σειληνού αφηρέθη το σιδηρούν κιγκλίδωμα υπό των στρατιωτικών, το ανάγλυφον δε έπαθε εις εν σημείον του μιαν αμυχήν. Το Μουσείον της Θάσου και η ανασκαφή της πρέπει αμέσως να απασχολήσουν ένα Έλληνα και ένα Γάλλον αρχαιολόγον. Μια σοβαρά δαπάνη πρέπει να διατεθή διά την επί μιαν πενταετίαν εν καιρώ δουλείας τελείως διαφορετικήν της άλλης Ελλάδος τύχην της νήσου.

Στο βιβλίο επισκεπτών του Μουσείου τα ελληνικά ονόματα επανέρχονται από το Σεπτέμβριο του 1944, αλλά μετά την απελευθέρωση ο Γεώργιος Μπακαλάκης δεν επιστρέφει στην Καβάλα και στη Θάσο. Στις 31.10.1945 ο Καβαλιώτης αρχαιολόγος Δημήτρης Λαζαρίδης αναλαμβάνει τη διεύθυνση της 13ης Αρχαιολογικής Περιφέρειας, όπως αποκαλείται πια η πρώην Επιμελητεία Αρχαιοτήτων Καβάλας¹¹¹. Τον περιμένει ένα δύσκολο έργο στα Μουσεία και στους αρχαιολογικούς χώρους της Εφορείας και ιδιαίτερα στη Θάσο και το Μουσείο. Με τα πενιχρά μέσα της μεταπολεμικής Ελλάδας ο Δ. Λαζαρίδης προσπαθεί να ευπρεπίσει και να λειτουργήσει τους αρχαιολογικούς χώρους και το Μουσείο στη Θάσο με μοναδικό συνεργάτη τον φύλακα αρχαιοτήτων Θάσου Δημήτριο Χαριτόπουλο¹¹², από τις αναφορές του οποίου προκύπτει το μέγεθος των προβλημάτων των αρχαιολογικών χώρων και του Μουσείου της Θάσου¹¹³. Αντιμετωπίζοντας εκ των ενόντων τα κτιριακά προβλήματα του Μουσείου ο Δ. Λαζαρίδης προχωρεί στη διαμόρφωση των εκθεσιακών

111. 17280/ 24.10.1945 διαταγή Γενικής Διοικήσεως Κεντρικής Μακεδονίας, η οποία αναθέτει τη Διεύθυνση της ΙΓ' Αρχαιολογικής Περιφέρειας στο Δημήτρη Λαζαρίδη.

112. 13η Αρχαιολογική Περιφέρεια, αριθ. πρωτ. 27/31.10.1945.

113. Πρβλ. αριθ. πρωτ. 4/10.11.1944 αναφορά του Δ. Χαριτόπουλου [αριθ. πρωτ. ΙΓ' Αρχαιολογικής Περιφέρειας].

και αποθηκευτικών χώρων του Μουσείου. Οι εκθεσιακοί χώροι αναδιοργανώνονται χωρίς ωστόσο να διαταραχθεί το αρχικό εκθεσιακό σχήμα του Μπακαλάκη.

Στην αίθουσα του κριοφόρου παραμένουν τα εκτεθειμένα από τον Γ. Μπακαλάκη ευρήματα της αρχαϊκής και πρώιμης κλασσικής εποχής, που πλαισιώνουν τον κολοσσιαίο κούρο. Εκτός από τις δυο σχεδιασμένες από τον Γ. Μπακαλάκη προθήκες προστέθηκαν και νέες με αρχαϊκά ευρήματα από τις ανασκαφές του Αρτεμισίου και του ιερού της Αθηνάς Πολιούχου. Αντίπερα στην παλιά προθήκη με τις αρχιτεκτονικές τερακότες του Ηρακλείου και του Πρυτανείου παραμένει και η παλαιά προθήκη με αντικείμενα καθημερινής χρήσης αρχαίων και βυζαντινών χρόνων.

Στην αίθουσα των κλασσικών, ελληνιστικών και ρωμαϊκών γλυπτών με την προτομή του Διονύσου κατασκευάζονται νέα τσιμεντένια κτιστά βάθρα για ανάγλυφα και κεφαλές αγαλμάτων, ανάλογα με εκείνα που είχε προτείνει ο Γ. Μπακαλάκης, και προστίθενται νέα ευρήματα όπως η Νέμεσις από την αρχαία Αγορά. Στην αίθουσα των αρχιτεκτονικών γλυπτών και των επιγραφών προστέθηκαν νέα ευρήματα ανάμεσα στα οποία περιλαμβάνονται τα αγάλματα του Διονύσου και της Σεμέλης από ένα δεύτερο χορηγικό μνημείο που οι μεταπολεμικές ανασκαφές της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής είχαν αποκαλύψει στο ιερό του Διόνυσου.

Στη μεγάλη αίθουσα πίσω από τον κριοφόρο κούρο οργανώνεται νέα έκθεση γλυπτών και αγγείων. Κατασκευάζονται νέες προθήκες για τα ευρήματα του Αρτεμισίου, τα οποία μαζί με το άγαλμα του Αδριανού που είχαν φέρει στο φως οι πρόσφατες ανασκαφές στην αρχαία Αγορά αποτελούν νέα λαμπρά αποκτήματα του Μουσείου στις δύο πρώτες δεκαετίες της μεταπολεμικής περιόδου. Για να βρεθούν στοιχειώδεις χώροι αποθηκών για τη στέγαση των αρχαίων ευρημάτων που πληθύνονται και χώροι εργασίας για τους μελετητές που πολλαπλασιάζονται ο Δ. Λαζαρίδης προχωρεί επίσης στην κατασκευή πρόχειρων κτιριακών προσθηκών στην πίσω αυλή του Μουσείου. Τα αρχαία πήλινα γλυπτά στεγάζονται σε μικρές στοές στην πίσω αυλή του Μουσείου και για τα άλλα μικρά αντικείμενα κτίζεται μικρή αποθήκη-εργαστήριο μελέτης στην πίσω πλευρά της μεγάλης αίθουσας. Ο νέος φύλακας αρχαιοτήτων Βασίλειος Μπουκουτσός με τις τεχνικές πρακτικές του γνώσεις και την αγάπη του για την αρχαιολογική εργασία αποτελεί το μόνιμο και σταθερό χέρι βοήθειας του Δ. Λαζαρίδη στις αρχαιολογικές εργασίες.

Από τη δεκαετία του 1960 στις ανασκαφές της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής, που συνεχίζονταν και έφεραν στο φως μεγάλο αριθμό ευρημάτων, προστέθηκαν και οι σωστικές ανασκαφές των δύο Εφορειών Αρχαιοτήτων, Κλασσικών και Βυζαντινών, οι οποίες παρακολουθούν τη δόμηση στο νησί, που από τη δεκαετία του 1970 πήρε εκρηκτικές διαστάσεις. Τα αρχαία συσσωρεύονται στις αίθουσες, στις αποθήκες και στις υπαίθριες αυλές.

Η συσσώρευση του αρχαιολογικού υλικού και η ανάγκη να στεγασθεί και να προβληθεί με τις σύγχρονες απαιτήσεις το μοναδικό αρχαιολογικό υλικό του Μου-

σείου Θάσου, μοναδικό Μουσείο στο βορειοελλαδικό χώρο που στεγάζει μοναδικά ευρήματα από όλες τις περιόδους της ιστορίας μιας σπουδαίας ελληνικής πόλης, επέβαλε την επέκταση του προπολεμικού μουσειακού κτιρίου.

Ο Δ. Λαζαρίδης είχε αγοράσει ήδη το γειτονικό οικοπέδο για την επέκταση του Μουσείου και σ' αυτόν το χώρο κινήθηκε η απόφαση της Εφορείας για επέκταση. Το νέο κτιριακό πρόγραμμα αντιμετώπισε ως διατηρητέο μνημείο το παλαιό κτίριο και επεδίωξε να διαφοροποιήσει απόλυτα από το παλαιό κτίριο το νέο κρατώντας μόνο αναλογίες στο ύψος, στις επιφάνειες και στους όγκους.

Το τολμηρό αυτό εγχείρημα, το οποίο πραγματοποιήθηκε σε επίπεδο υπηρεσιακής δουλειάς στην ΙΗ΄ Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων από τον αρχιτέκτονα της 12ης Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων Αργύρη Μπακιωτζή με τη συνεργασία του πολιτικού μηχανικού Μ. Καμίλη, αδικήθηκε από τις περιπέτειες των εργολαβικών κακοτεχνιών που ταλάνισαν τα δημόσια κτίρια λόγω του γνωστού συστήματος των παράλογων εκπτώσεων στους μειοδοτικούς διαγωνισμούς.

Αδικείται επίσης εξωτερικά και από τη χωροθέτησή του. Η ανάγκη να στεγασθεί στις αποθήκες και να προβληθεί στους εκθεσιακούς του χώρους ο τεράστιος αριθμός αρχαίων που συστηματικές αρχαιολογικές έρευνες ενός αιώνα έχουν φέρει στο φως με παράλληλη εξασφάλιση εργαστηρίων συντήρησης και χώρους μελέτης των αρχαίων, επέβαλε ένα κτιριολογικό πρόγραμμα με πλήρη εξάντληση του συντελεστή δόμησης του οικοπέδου. Το κτίριο σήμερα πιέζεται ασφυκτικά και από το πυκνά δομημένο περιβάλλον γύρω του, που του στερεί το πλαίσιο για την ανάδειξη των όγκων του. Στο εσωτερικό του ωστόσο διαμορφώνονται εξαιρετικά ενδιαφέροντες και με ιδιαίτερο χαρακτήρα εκθεσιακοί χώροι με εξασφαλισμένο φυσικό φωτισμό, οι οποίοι θα προβάλλουν τα μοναδικά ευρήματα και θα αναδείξουν το Μουσείο Θάσου σε ένα από τα σπουδαία μουσεία του ελληνικού χώρου.

Η ομάδα εργασίας που απαρτιζόταν από τους αρχαιολόγους Χ. Κουκούλη - Χρυσανθάκη, διευθύντριας ως το 2000 της ΙΗ΄ Εφορείας Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, τους υπεύθυνους για τη Θάσο αρχαιολόγους Στρατή Παπαδόπουλο και Μαρίνα Σγούρου και την αρχιτέκτονα Emmanouela Kozelyi-Wursch με τη συνεργασία και του αρχιτέκτονα του κτιρίου Αργύρη Μπακιωτζή ετοίμασε το εκθεσιακό πρόγραμμα, το οποίο εγκεκριμένο ήδη από τα τέλη του 2000 από το Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο –λίγο πριν από τη συνταξιοδότησή μου– εξασφάλισε τη χρηματοδότηση του έργου από το Γ΄ Κοινοτικό Πλαίσιο. Η επαρκής και σταθερή χρηματοδότησή του παρέχει δυνατότητες υλοποίησης και η προσθήκη στην ομάδα νέων συνεργατών εγγυάται την επιτυχία και την ποιότητα του έργου.

Αυτό όμως ανήκει όχι ακόμα στην ιστορία, αλλά στο παρόν και στο μέλλον του Μουσείου.